

SUCOT SAU CONCEPTUL IUDAIC DE BUCURIE

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Semnificația conceptului de bucurie în lumina iudaismului, poate fi relevată supunând unei scurte analize denumirea pe care o poartă sărbătoarea de Sucot: **זמן שמחה**, Sărbătoarea bucuriei noastre. Cea de-a treia dintre marile sărbători ale anului **זמן שמחה** ne învață ce este bucuria cea adevărată alături din punct de vedere individual și din cel colectiv.

Intr-adevăr, versetele biblice repetă comamentul de a ne veseli în zilele acestei sărbători, iar acest precept e adresat nu numai credinciosului, ci „tu, fiul și fiica ta, servul și servă ta, orianul și văduva”, toți să participe la voia bună generală. Literatura talmudică abundă în nararea scenelor care evocă izbucnirea colectivă de bucurie care însoțește zilele festive ale toamnei.

In toiu popularelor sărbători

שמחת בירת הסוכות

și a găsit profetul Iona divină inspirație

(Iosafot Suca 50 b.) În seara aceasta cântărilor Simon ben Gamliel se amestecă printre dansatorii din piață, din fața templului din Ierusalim și, spre a-i înveseli, zvirlea în sus opt făclii aprinse și le prindea fără ca ele să se stingă (Suca 53), iar alt învățat, Rabi Iosua ben Hanania, spunea că somnul nu se lipește de ochii nimănui în această noapte în care exuberanța se dezvăluie în mijlocul multitudini de pelerini, veniți din toate părțile Eretz-ului (ibidem) Bucuria era atât de generală și atât de completă încât autorul talmudic ajunge la concluzia: „Cine n-a văzut această bucurie n-a văzut bucurie în viața lui” (Suca 51).

Despre ce fel de bucurie este vorba? Nu despre aceea care se străduiește să amorsească durerea, să eclipseze tristețea prin refugiu într-o trecătoare amăgire a simțurilor. O astfel de bucurie nu e decît un trecător paleativ, iar deșteptarea la realitate constituie o amară decepție. Prin fuga de sine însuși, omul nu poate găsi adevărată bucurie. Aceasta nu se revarsă în inimă, decît ca rezultat al unui echilibru moral pe care omul l-a cîștigat, după o severă și migăloasă examinare a propriei conștiințe. Ea izvorăște din armonia interioară pe care a căpătat-o un suflet care s-a curățat de orice pată. Nu dintr-o stare de inconștiență, ci din conștiința lucidă se naște bucuria care merită acest nume.

Anul nou, zilele care îl preced, și cele care îi urmează, creează condițiunile prealabile pentru o astfel de bucurie. Intr-insele se dă cea mai acerbă dintre bălăli: aceea de izgonire a oricăror urme ale răului dinlăuntrul ființei umane.

„Cutremurătoare zile”, sint, pe drept cuvînt, acelea în care omul rămîne în față cu sine înșuși și își zărește goliciunea morală în oglinda propriului său suflet. Ele culminează cu Iom Kipur, ziua împăcării, în care victoria asupra răului a fost cîștigată, în care împăcarea cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine înșuși redau credinciosului pacea interioară și îi deschid cărări binecuvîntate pe drumul vieții.

Sucot urmează, nu în mod întâmplător, după Ros Hașana și Iom Kipur. Zgura patimilor a fost înlăturată, filonul de aur al sufletului a fost descoperit, iar acum bucuria nu mai întîmpină piedici. **זמן שמחה** Sărbătoarea „rodului celui frumos”. Viața cu ale ei minunate frumuseți se cere gustată, admirată și prăznuită. Odată înlăturat răul, viața trebuie trăită. Iudaismul nu predică aștează, nu ne cere să renunțăm la plăcerile vieții, ci dimpotrivă, ne îndeamnă să ne veselim la ospățul ei, să ne împărtășim din roadele ei.

Acest mod de a concepe bucuria e diametral opus celui pe care l-au practicat, tot în zilele de pîrguire a roadelor, în zilele toamnei auzii, vechii heleni. Bacanalele și Saturnalele antichității propovăduiau desfrîul și orgia, iar Sucot ne cheamă la suprema satisfacție a lui **שמחה** și bucuriei cu D-zeu, a sărbătorii frumosului și binelui care triumfă în jurul nostru. Epicurienii credeau doar în stăpînirea din fructul vieții în întregii licori, a plăcerilor pînă la ultima picătură, căci pentru ei altceva decît desfătarea trupului nu exista pe această lume. Hilel, modelul și înțeleptul om din popor care s-a ridicat la cele mai înalte culmi ale spiritualității, a știut însă să zărească acel altceva, marile valori morale pentru care merită să trăiești și care repre-

zintă eternele adevăruri iudaice. În noaptea aceasta de Sucot dansa și dinsul, iar suprema lui bucurie o exclama în cuvintele: **אם אני כאן הכל כאן**. Dacă Eu sint aici, totul e aici”. Dacă Eul meu, dacă personalitatea mea morală a

(Continuare în pag. V-a)

Vizită de felicitare

În ziua de 16 septembrie a.c. Excelența Sa d. Rafael Ben Shalom, ambasadorul statului Israel la București, cu soția, Menahem Karmi, consilier și Șlomo Barkai, secretar de ambasadă, cu soția, au făcut o vizită de felicitare, cu prilejul anului nou mozaic 5732, Eminenței Sale d. dr. Moses Rosen, Șef rabin al cultului mozaic și președinte al Federației Comunită-

ților Evreiești-Mozaice din R. S. România și d-nei Amalia Rosen.

Eminența Sa a mulțumit distinșilor oaspeți, rugîndu-i să primească și să transmită coreligionarilor din Israel binecuvîntarea sacerdotală pentru un an de pace și prosperitate, pentru progresul și înflorirea Țării sfinte.

Vizita a decurs într-o atmosferă cordială.

MESAJE DE FELICITARE

În continuare din numărul trecut, publicăm numele unor personalități evreiești care au schimbat mesaje de felicitare cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, cu prilejul anului nou 5732.

Lord **Barnet Janner** — Londra; Sir **Oscar Joseph**, președintele lui „British Central Fund” — Londra; **Eduard Ginsburg** — New York, președintele lui „United Jewish Appeal”; **Louis Broïdo**, președintele „Joint”-ului; dr. **Laslo Szalgo**, președintele Consiliului Rabinic din Budapesta; ing. **Frantisek Fuchs**, președintele Federației Comunităților Evreiești din Cehoslovacia;

dr. **Gerhardt Riegner** — Geneva, secretar general al Congresului Mondial Evreiesc; dr. **Eichler** — Bratislava, președintele Uniunii Comunităților Evreiești din Slovacia; ing. **Frenkel**, președintele Federației Comunităților Evreiești din Polonia; prim-rabinul comunității evreiești ortodoxe din Budapesta, **Schuck Jeno** etc.

*

Postul de radio Kol Israel din Ierusalim a difuzat un mesaj adresat de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, cu prilejul anului nou mozaic 5732.

Ceremonialul de Sucot în templul din Ierusalim

Printre obiceiurile vechi care constituiau puncte de atracție în ochii zecilor de mii de pelerini ce se adunau cu ocazia celor trei sărbători de pelerinaj în incinta Sanctuarului, cel mai frumos a fost fără îndoială cel cunoscut sub numele de „Simhat beit haSoeva” (bucuria scoaterii apei) care deschidea programul festivităților de Sucot.

Fiind strîns legată de organizarea culturală a Sanctuarului — mai precis de ordinea aducerii jertfelor festive — ceremonia „scoaterii apei” a căzut în desuetudină după dărîmarea Sanctuarului — trăind doar în în amintirea poporului, pomenită fiind din cînd în cînd cu ocazia diverselor serbări populare de Sucot. În timpul existenței Sanctuarului, însă, festivitățile „scoaterii apei” decurgeau cu un fast deosebit, în asistența și cu participarea plină de entuziasm a celor prezenți. Mișna și Talmudul — în tractatul Suca — ne transmit ecoul fidel și multicolor al acestor festivități.

Obiceiul înșuși își are originea în credința transmisă oral din generație în generație conform căreia zilele de Sucot sint zile în care judecata divină împarte ploile pentru lumile anului ce vine. Simbolurile caracteristice sărbătorii: „cele patru feluri” și în special „arava”, creanga de salcie, precum și caracterul pronunțat agricol al întregii sărbători, poziția calendaristică (în ajunul epocii ploioase) a sărbătorii de Sucot, toate la un loc ne fac să înțelegem de ce ideea ploii și a apei revine atât de des în decursul serviciilor divine de Sucot.

Interesant este că, după cum ne transmite istoria acelor vremuri, în jurul obiceiului scoaterii apei s-au iscat controversate, uneori chiar violente, între reprezentanții celor două partide mari: între farisei și saducei (perușim și jedo-kim). Adversitatea între farisei și saducei era extrem de pronunțată în toate prînzurile; ele nu se rezumau la discursuri de ordin politic. Din contra: prăpăstia între cele două partide ieșea la iveală mai ales în domeniul filosofico-religios, al vieții publice. În timp ce fariseii se bazau la explicarea textelor juridico-religioase ale Bibliei pe o interpretare tradițională, pe așa-zisa „transmișune orală” pe care o considerau — alături de legea scrisă — de imuabilă valabilitate, saduceii nu respectau decît textul scris — și negau valoarea oricărei tradiții. În ceea ce privește slujba în sanctuar — factorul prim în viața religioasă a Iudeii antice — părerile se ciocneau cu înverșunare, ca o concluzie logică a diferențierii inițiale a punctelor de vedere. Saduceii — care aveau în mîna pozițiile cheie în aparatul administrativ al Sanctuarului — impuneau un anumit ritual, în conformitate cu litera textelor biblice. Fariseii, în

schimb, căutau cu ajutorul maselor să impună reforme în acest ritual, în conformitate cu tradiția generațiilor anterioare.

Obiceiul „turnării apei” nu este pomenit în Biblie; el se bazează exclusiv pe tradiția orală atribuită lui Moșe și era ca atare, în ochii fariseilor, de o categorică obligativitate. Saduceii, însă, considerau că obiceiul nu se cere a fi respectat și îl neglija în mod deliberat și ostentativ. Poporul care era înregimentat în marea lui majoritate în partidul fariseilor, supraveghea respectarea obiceiului și riposta adesea cu violență atunci cînd ritualul nu era riguros îndeplinit. Talmudul pomeneste de pildă, de un caz cînd un preot saduceu în loc să deșarte cana de argint cu apă pe altar, așa cum o cere ritualul farisean, a deșertat-o peste picioarele sale, în semn de dispreț. Poporul strîns în incinta Sanc-

tuarului cu „cele patru feluri” în mîna, l-a lapidat cu Etrogbin, sfărîmînd cu această ocazie și un colț al altarului.

Atunci cînd, într-un tirziu, fariseii au dobîndit supremația în stat și în viața religioasă a țării „turnarea apei” a devenit sărbătoarea victoriei fariseilor asupra saduceilor și simbol al valabilității indiscutabile a tradiției orale în interpretarea textelor biblice.

Ce era de fapt ceremonia „turnării apei”? Jertfele zilnice aduse în Sanctuar erau însoțite de „turnări de vin” pe altar, în conformitate cu prescripțiunile biblice, categorice în acest sens. O cană de argint era aținată pe altarul extern, spre a servi acestui scop. Ea se umplea zilnic cu vin și era deșertată în timpul slujbei

(Continuare în pag. IV-a)

Apare ÎN LUMINA TOREI

de Șef rabin dr. Moses Rosen

Cele aproape 300 de pagini ale volumului înmănucează o parte din activitatea publicistică și de avmon a autorului.

Cartea se împarte în 5 secțiuni tratînd despre: sensul și semnificația sărbătorilor mo-

zaice; figuri biblice; evocarea unor personalități de seamă; pagini de legislație și etică biblică; poziția credincioșilor în cadrul luptei pentru pace.

Scrisă cu talent și competență, cartea reprezintă o călăuză de preț pentru acei care se interesează de problemele religiei și etice mozaice, ca și de colectivitatea evreiască din România.

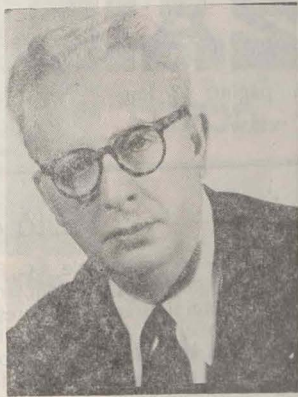
Doritorii își vor putea procura cartea, contra cost, de la Federația Comunităților Evreiești Mozaice, respectiv de la sediul comunităților evreiești din țară. Cititorii și abonații revistei noastre care doresc s-o primească prin poșta la domiciliu sint rugați a trimite prin mandat poștal suma de 15 lei, reprezentînd costul volumului și al expediției, pe adresa: Federația Comunităților Evreiești Mozaice, cont BNR 49.8.01.00, sector IV, București.

Iacob Glatstein a împlinit 75 de ani

Iacob Glatstein este, neîndoios, una din cele mai proeminente figuri ale literaturii idiş contemporane. Activitatea sa se întinde pe o perioadă de aproape şase decenii îmbrăţişând deopotrivă poezia, esul, critica şi istoria literară, publicistica etc. Rodul acestei îndelungate şi multiple activităţi creatoare este dintr-un punct de vedere mai bogate. Concludent în aceasta împrejurare este următorul amănunt: în anul 1956, când spre a-i celebra împlinirea a 60 de ani, prietenii săi au editat o culegere din scrierile sale, ei au constatat că numai esurile scrise de Glatstein sînt în număr de peste 400. Şi esistica este numai una din ipostazele scrierii acestui neobosit truditor pe ogorul literaturii. La această recoltă abundentă şi de excelentă calitate se adaugă producţia poetică — dragoste dintîi şi niciodată trădată — a lui Iacob Glatstein.

Iată de ce împlinirea de către acest scriitor a vârstei de 75 de ani este un eveniment fericit, celebrat ca atare de către toţi acei care sînt dragoste şi preuire pentru literatura idiş.

Aniversările literare îndeamnă de obicei la recapitulări şi sinteze. Dar cum să exprimăm în cîteva rînduri aniversare, această proteică şi atît de complexă personalitate? Unica modalitate posibilă este, poate, să vorbim despre Iacob Glatstein împrumutînd cuvintele de la el însuşi. Într-unul din esurile sale, îl citează pe compozitorul Ravel: „Pentru mine nu există arte deosebite, ci una singură. Muzica, literatura, pictura se deosebesc doar prin modalitatea lor de expresie”. Tot astfel pentru Iacob Glatstein esul, proza, poezia, articolul publi-

cistic sînt doar ipostaze ale uneia şi aceleiaşi vocaţii, aceea a artei literare.

Iacob Glatstein pătrunde în templul artei ca un mare preot, cutremurat şi pătruns pînă în cele mai intime fibre ale fiinţei sale de misiunea sa. „A scrie despre o carte — notează el — înseamnă a înălţa un edificiu, înseamnă a scrie în așa fel încît să nu-mi fie niciodată ruşine de cele scrise”. Şi tot el adaugă: „Un critic autentic, creator, nu poate fi un om rău. Căci dacă printr-un rînduri se simte răutate, scrisul se degradează, critica devenind pamflet şi criticul e primul care pierde”. Iar M. Gross-Zimmerman, vorbind despre creaţia lui Iacob Glatstein atrage atenţia că pentru acesta nu e vorba numai de a rosti un adevăr, ci de a sluji acest adevăr, ca adevărul să învingă.

Sub această nobilă constelaţie spirituală s-a desfăşurat şi se desfăşoară munca neobosită şi îndelungată a lui Iacob Glatstein pe ogorul scrierii evreieşti. Ani şi decenii îndelungate el a semănat idei, a vegheat cu grijă neabătută ca ele să rodească, a secerat şi a cules şi din nou a semănat, într-un desluşirea formei de adevăr şi frumos a maselor de cititori. Cu aceeaşi dragoste şi dăruire a îmbrăţişat stearjii falnici ai literaturii idiş — pe marii noştri clasici, de la Mendele şi pînă la Opatoşu — ca şi mlădiţele tinere — debutanţii aflaţi la primii paşi.

Profesind în decursul întregii sale activităţi asemenea principii înalte, este întru totul de înţeles respectul, admiraţia şi marea prestigiu pe care Iacob Glatstein şi le-a cîştigat atît în cercurile criticilor şi scriitorilor, cît şi în marea masă a cititorilor de limba idiş. În mod unanim el este considerat un continuator al celor mai nobile tradiţii umaniste ale literaturii idiş, ilustrate de scriitorii ca Şalom Alechem, Peret, Ansky, Tehoas, Leivik şi alţii alţii.

Pentru noi, cei de la această publicaţie, la preuirea generală a venerabilului sărbătorit se adaugă o împrejurare particulară, proprie. Ea decurge din faptul că Iacob Glatstein s-a manifestat ca un prieten al revistei noastre, despre care a scris în mai multe rînduri cu căldură şi înţelegere.

Să adăugăm că Iacob Glatstein este un prieten sincer al României şi al poporului român, despre care a scris cu respect şi înţelegere.

Iată tot atîtea motive pentru care ne alăturăm tuturor celor care le-au sărbătorit la împlinirea vârstei de 75 de ani, exprimîndu-i admiraţia şi toată consideraţia, odată cu tradiţionala urare ebraică AD MEA VEESRIM!

V. I.

UN NOU MICRORAION IN CONSTRUCTIE

În partea de sud a oraşului Tirgovişte, în vecinătatea platformei industriale, se desfăşoară în ritm susţinut lucrările de construcţie a unui nou microraión de locuinţe. Aici se vor ridica 6 800 de apartamente, în blocuri cu 4 şi 9 nivele. Noul cartier va fi dotat cu o serie de obiective: spital cu 650 de paturi, policlinică, autogară, o topografie etc. Tot aici se află în curs de construcţie un cămin cu 300 de locuri şi un grup şcolar metalurgic. Anul viitor vor începe lucrările la liceul industrial pentru construcţia de maşini. Pe lângă aceste obiective sînt prevăzute a se construi şcoli de cultură generală, care laolaltă însumează 48 de săli de clasă, 3 creşe-grădiniţă, un club al tineretului, spaţii comerciale şi de deservire şi altele.

CEL MAI ÎNALT DRUM DIN ŢARĂ

Transfăgărăşanul, cel mai înalt drum din ţară, care porneşte de la barajul Vidrarul al hidrocentralei de pe Argeş, urcînd spre vîrfurile Capra şi coborînd dincolo de munţii Făgăraş, spre Arpaş, a început să prindă contururi definitive. Constructorii acestui drum peste Carpaţi au reuşit să ajungă cu deschiderea drumului la tunel, atingînd cota maximă de 2055 metri.

NOU OBIECTIV TURISTIC

Pe harta turistică a Moldovei s-a înscris de curînd un nou obiectiv. Este vorba de noua cută „Dumbravă Minunată”, pitoresc colţ al naturii, în apropierea oraşului Fălticeni. Noul obiectiv cuprinde o cabană cu terasă, două iazuri pentru amatori de pescuit, terenuri de sport. De asemenea, s-au plantat peste 3 000 de arbori şi arbuşti ornamentali, s-a modernizat drumul de acces.

OBIECTIVE INDUSTRIALE NOI

Uzina de construcţii metalice Caransebeş este unul din noile obiective ale industriei construcătoare de maşini care a intrat în funcţiune înainte de termenul planificat. Primii beneficiari ai produselor acestei unităţi sînt întreprinderile de construcţii hidroelectrice Constanţa şi Uzina de autoturisme Piteşti.

Noului obiectiv industrial de la Caransebeş i se alătură altele care au început să producă parţial cum sînt Uzina metalurgică din Bacău, halele de la uzina „Neptun” din Cimpina, Fabrica de calculatoare din Tg. Mureş, Întreprinderea mecanică din Suceava, Uzina de piese auto din Sibiu etc.

De la începutul acestui an au fost puse parţial în funcţiune 26 de obiective ale industriei constructoare de maşini.

NOUA POARTĂ FERROVIARĂ A ORAŞULUI TULCEA

La poarta Deltei Dunării, în municipiul Tulcea, a fost dată recent în folosinţă noua staţie C.F.R. călători. Clădirea originală, cu o arhitectură care respectă specificul şi tradiţia locală, are forma unui triunghi, fiecare latură a acestuia avînd forma unei bărci cu o înălţime de 4 metri. Ea oferă localnicilor, vizitatorilor sau turiştilor condiţii dintre cele mai plăcute în postura de călători sau trecători prin noua poartă feroviară a Tulcei.

Profil

Compozitorul Ludovic Feldman

La 19 martie 1971, în sala Ateneului Român, prima orchestră simfonică a ţării, Filarmonica „George Enescu”, execută un program de excelenţă în care s-a cîntat în prima audiere bucurăsteană fresca simfonică „Umbre şi lumini”, aparţinînd compozitorului Ludovic Feldman. Cu acest prilej, tînrul compozitor de remarcabil talent Liviu Glodeanu scria următoarele în prezenta făcută în textul programului de sală: „Particularitatea unei activităţi creatoare, ca aceea a lui Ludovic Feldman, datorită mai multor aspecte ale modului de desfăşurare, apare unică poate în întreaga istorie a muzicii, el reuşind, la o vîrstă venerabilă, să aibă o potenţă creatoare neobişnuită”. La rîndul său, maestrul Zeno Vancea, în lucrarea „Creaţia muzicală românească” ni-l prezintă astfel pe acelaşi Ludovic Feldman: „S-a dedicat compoziţiei tîrziu, la o vîrstă cînd mulţi alţi compozitori şi-au încheiat activitatea. Eflorescenţa tîrzie a talentului său compozitiv se manifestă printr-o productivitate deosebită, într-un elan creator caracteristic în general anilor de tinerete”.

Maestrul Ludovic Feldman a împlinit nu de mult 78 de ani, fiind născut la Galaţi la 25 mai 1893. Primele studii muzicale le-a început,

la vîrsta de 10 ani, în oraşul său natal. După şapte ani este primit la Conservatorul din Bucureşti, la clasa de vioară a profesorului Robert Klenc, cunoscut ca un înaintaş al pedagogiei violoniste româneşti. La 18 ani pleacă la Viena, unde studiază serios timp de 2 ani la „Neues Wiener Konservatorium” în clasa de vioară a celebrului pedagog ceh František Ondříček. În perioada 1941—1942, la vîrsta de 48 ani, Ludovic Feldman devine — la Bucureşti — elevul maestrului Mihail Jora, care-l iniţiază în tainele studiilor superioare ale artei compozitive cu accent asupra armoniei, contrapunctului şi compoziţiei. Cu referire la anii de studiu din această epocă, iată ce afirmă elevul Ludovic Feldman despre maestrul său: „Cînd i-am devenit elev, a făcut pentru mine gesturi unice, de o profundă umanitate şi generozitate... Nu preocupă timpul, energia şi ştiinţa sa, creînd un climat propice pentru dezvoltarea mea în ale compoziţiei şi susţinerea încrederei în noul drum ales de mine. Îi port o profundă recunoştinţă atît ca pedagog, cît şi ca om” (Interviu publicat de revista „Muzica” numărul 5/1969).

Revenind la activitatea artistică desfăşurată în decursul carierei sale de violonist şi pedagog, se cuvine remarcat faptul că Ludovic Feldman s-a distins — atît în ţară cît şi peste hotare — ca un violonist înzestrat. Astfel, în anul 1925 îl înînlîm ocupînd postul de contramestru în orchestra Operei din Zagreb. Revenit în ţară, intră în rîndul membrilor orchestrei Operei Române din Bucureşti, unde activează ca violonist timp de 14 ani (în perioada 1926—1940). În anii prigoanei, Ludovic Feldman, alături de alţi artiştii, se manifestă în calitate de contramestru al Orchestrei simfonice evreieşti şi ca profesor de vioară la Şcoala de muzică pentru evrei. După 23 August 1944 îşi reia activitatea în orchestra Filarmonice „George Enescu” din Bucureşti, activînd în perioada 1945—1953, după care şi-a dedicat munca exclusiv compoziţiei. În calitate sa de violonist, Ludovic Feldman a mai activat — timp de 8 ani — ca membru permanent al Quartetului de coarde prof. Alexandru Teodorescu, formaţie muzicală bine cunoscută, în care a deţinut pupitrul violinei secundă. Ca membru în comisia de creaţie a Uniunii compozitorilor, secţia muzică simfonică, compozitorul Ludovic Feldman desfăşoară şi o lăudabilă activitate didactică. Astfel, în anul 1952 apare la E.S.P.L.A. lucrarea sa: „Studii melodice pentru vioară solo”, lucrare retipărită într-o nouă ediţie în 1955. De asemenea, în 1960 publică o nouă lucrare cu titlul: „30 piese mici pentru piano”. După 1944, Ludovic Feldman s-a apropiat de George Enescu ale cărui compoziţii îi „umpleau sufletul de autentice emoţii artistice” reuşind în acelaşi timp să se bucure de caldă lui prietenie şi apreciere, devenind apoi „un obişnuit al casei”, așa cum de-

clară în interviul acordat în 1969 revistei „Muzica”.

O serie de dicționare şi enciclopedii de renume se ocupă de personalitatea şi opera muzicală a maestrului Ludovic Feldman. Dintre aceste, amintim: a) Zenei-Lexicon-Budapesta (1963), b) Dicţionarul muzical apărut la Torino (1968) c) Encyclopedie de la musique — Paris (1969). Deşi începe a se preocupa de compoziţie aproape de vîrsta de 50 ani, activitatea sa pe acest tărîm este multiplă şi diversă, desfăşurîndu-se pe trei linii, care cuprind: a) muzică simfonică, b) muzică de cameră şi c) muzică corală.

Dintre cele peste 25 lucrări aparţinînd muzicii simfonice amintim următoarele: Simfonia în Do; Fresca simfonică „Umbre şi lumini” Uvertura festivă; Concertul pentru două orchestre de coarde, celestă, pian şi percuţie; Rapsodia dobrogeană; Oda simfonică; Opt scene de balet; Simfonia de cameră etc. Cît priveşte cele peste 15 lucrări din sectorul muzicii de cameră, ele se referă la aproape toate formele genului: Suite şi sonate (pentru diverse instrumente) trio-uri, quartete, quintete etc., dintre care se remarcă: Sonata pentru violoncel şi pian; Poemul pentru vioară; Quintetul pentru suflători; Sonata pentru vioară şi pian; Suita pentru flaut, oboi şi clarinet; Cinci poeme pentru quintet şi recitator (pe versuri de Mariana Dumitrescu) prezentate publicului în cadrul ultimei ediţii a Concursului şi festivalului internaţional George Enescu; Trei piese de concert pentru quartet de coarde şi percuţie etc. În cadrul muzicii corale Ludovic Feldman s-a remarcat îndeosebi prin cele două coruri mixte pe versuri populare.

Compoziţiile lui Ludovic Feldman s-au executat, şi continuă a se executa şi în prezent cu regularitate fie pe podiumurile de concert, fie la posturile de radio. De asemenea, unele dintre ele au fost imprimate pe discuri Electrecord, iar altele tipărite de E.S.P.L.A. şi editura Uniunii Compozitorilor din R.S. România.

Ca un semn de apreciere a activităţii sale compozitive, maestrul Ludovic Feldman a primit numeroase distincţii şi premii.

Privite în ansamblu lor, compoziţiile lui Ludovic Feldman dovedesc o strînsă unire între tematică şi mijloacele tehnice de exprimare, ele conţinînd de fiecare dată un mesaj adresat auditorilor, expus într-un limbaj modern, dar fără a renunţa la elementul melodic. Multe dintre acestea ne indică legătura cu folclorul românesc, dar acesta este filtrat, stilizat şi supus unor prelucrări armonice. Prin temperament şi concepţie estetică, Ludovic Feldman înclină spre formele mai reduse, muzica sa prezentînd „o accentuată tendinţă de condensare a mijloacelor expresive, pentru a da construcţiei muzicale o formă cît mai concisă” (Zeno Vancea).

Numele compozitorului Ludovic Feldman a intrat de pe acum în patrimoniul muzical internaţional.

MAURICIU ROTHENBERG

Program românesc transmis de radiodifuziunea israeliană

„Călătorie în România, pe aripile cîntecului şi poeziei” sub acest titlu radiodifuziunea israeliană a transmis un program de aproape 60 de minute consacrat literaturii, folclorului şi muzicii româneşti.

În program au figurat traduceri în ebraică din poeziile lui Eminescu şi Arghezi; cîntece populare în interpretarea neuitatei Maria Tănase, rapsodiile lui George Enescu etc.

Crainicul a subliniat influenţa pe care folclorul românesc a avut-o asupra cîntecului popular evreiesc în general şi asupra cîntecului basidic în mod special.

SUCOT 5732

Sărbătoarea bucuriei

În legătură cu „sărbătoarea corturilor”, denumită în Biblie *Hag*, „Sărbătoarea” prin excelență, *Tora* spune: „Și tu de aceea să fii vesel” (Deut. 16,15). Dacă *Pesah* se numește „perioada eliberării noastre”, *Savuot* „epoca în care am pimit Legea”, *Sucot* este „timpul bucuriei noastre”. Bucurie spirituală, intimă, a Minții purificate, împăcate cu Dumnezeu. Bucurie în abundență căci este „sărbătoarea recoltei”, *Hag haasif*, mai ales a recoltării fructelor și viilor (Lev. 23,39). Bucurie pentru că *Sucot* ne reamintește protecția miraculoasă pe care Dumnezeu a acordat-o credincioșilor în timpul răzăcii prin pustiu: „Ca să știți urmașii voștri că în corturi am așezat eu pe fiii lui Israel, când i-am scos din *Mișram*”. Cuvântul „*Sucot*”, — fie că reprezintă cu adevărat corturile care au adăpostit pe iudei, așa cum crede rabi Eliezer, fie că la figură, așa cum susține rabi Akiva, se referă la norii protectori care înconjoară suca în care credincioșii au locuit timp de opt zile — apară ca simbol al mintuirii poporului Biblic de către Providență.

În epoca templului, bucuria poporului se manifesta liber. Veselia atingea apogeul cu ceremonia denumită „libătuirea apei” *Simhat Bet Hașoeva*, de la care pînă în zilele noastre serviciul liturgic a păstrat urme.

Sărbătoarea de *Sucot* durează șapte zile, de la 15 la 21 *Tisri*, primele două zile fiind sărbătoare iar următoarele cinci, semi-sărbătoare, *Hol hamoed*. Imediat după aceea, la 22 *Tisri* urmează *Semini Așeret*, cea de a opta zi, „închietarea” întregului ciclu de sărbători. Din numeroase punde de vedere, aceasta constituie o sărbătoare aparte care continuă și în ziua următoare, sub denumirea de *Simhat Tora*: atunci se termină citi a anulă a *Torei*, care reîncepe imediat după aceea.

SUCA

„Șapte zile să locuiți în corturi. Orice om născut în Israel să locuiască în corturi” (Lev. 23,42). Acoperită doar cu frunze, suca se ridică sub bolta cerului, refuzînd umbra copacului sau a acoperișului casei. Trei sau patru pereți, destul de solizi ca să reziste vîntului, o delimită. Cîteodată este cocotată pe un balcon, utilizînd zidul și bara de sprijin a acestuia sau ocupă o încăpere situată imediat sub acoperiș și unde, pentru moment, olandele au fost înlocuite cu crengi. Această boltă rusucă reprezintă partea cea mai importantă din punct de vedere religios. Nu se admit decît crengi și frunze, sprijinite de șipci. Ele trebuie să fie destul de dese, astfel ca umbra pe care o aruncă pe sol să fie mai intensă decît lumina care pătrunde printre ele. Noaptea, prin spațiile libere se pot observa stelele.

Schimbînd, în prag de iarnă, locuința fixă și solidă pentru cortul cu acoperiș fragil, credincioșii își afirmă dependența sa față de Dumnezeu, aduce o dovadă evidentă a credinței și încrederei sale în Providență, care asigură perennitatea poporului Biblic.

Timp de șapte zile, suca înlocuiește literalmente locuința obișnuită. Acolo se iau toate mesele, cu excepția cazului că plouă sau vremea e prea rece. Credincioșii își petrec timpul în suca, în măsura posibilității citesc și studiază în ea, primesc prieteni. Ornamentele sale de fructe și flori, ghirlandele de diverse origini, reamintesc semnificația agricolă a sărbătorii. Covoare, draperii, tablouri, veseli bogată se mută din locuință în suca, pentru a-i face interiorul cît mai agreabil. De fiecare dată cînd se intră în suca și în orice caz înainte de vreo masă, e binecuvîntat „Cel care ne-a sfințit prin poruncile sale și ne-a ordonat să stăm în suca”. Intr-o rugăciune de origine cabalistă, sînt invitate și unii „oaspeți cerești”, *Uspizini*, de la latinescul *hospites*. Abraham, Ișac, Iacov, Iosef, Moșe, Aaron și David.

Tot mai mult s-a răspîndit obiceiul de a se construi în curtea sinagogii o sucă a obștei destinată aceluia care sînt în imposibilitate de a poseda singuri una.

LULAV

„În ziua înțîia să luați frunzele poamelor din pomi, o ramură de palmier, ramuri de copaci cu frunze late și sălcii de rîu (Lev. 23,40). Pentru a se conforma prevederilor acestui verset și interpretării legii orale, credincioșul respectă în tot timpul sărbătorii de *Sucot*, cu excepția *Sabatului*, mișca de *Arba minim*. Aceste „patru specii” cuprind o chitră: et og, o creangă de palmier — *lulav*, trei ramuri de mirt — *hadassim* și două sălcii — *aravot*. Aceste ramuri sînt legate prin trei noduri făcute din frunze sau fibre de palmier, constituind astfel „bucletul de lulav” (*Aguda*). După rugăciunea *Șemone Esre* se ia *lulav*-ul în mîna dreaptă, etrog-ul ținut vertical în mîna stîngă și se

agită de trei ori în direcția celor patru puncte cardinale, apoi în sus și în jos. Aceste gesturi — precedate de o binecuvîntare — se repetă de mai multe ori în cursul recitării psalmilor de *Halel*.

De alegerea plantelor care urmează să compună *lulav*-ul sînt legate diferite prescripții religioase. Virful crengii de palmier trebuie să fie intact iar frunza cu care se termină trebuie să fie complet închisă: tulpina să n-aibe nici o curbura. Ramurile de mirt, „ramurile de copaci cu frunze late”, trebuie să fie complet acoperite cu frunze: ele sînt dispuse de-a lungul tulpinei, cîte trei în același punct. În ce privește ramurile de sălcie, ele nu trebuie neapărat să fie de la mîrginea unei ape, totuși se aleg specii cu frunze alungite, ușor dantelate, cu tulpina roșatică. Etrogul, pentru a fi *badar*, adică perfect, trebuie să nu prezinte nici o urmă de uscăre sau pată, gaură sau umflătură.

RITUAL

Primele două zile de *Sucot*, zile de sărbătoare, serviciul divin cuprinde *piutim*, poeme în legătură cu suca și cu *lulav*. Se citește din *Tora* pasajul din pericopa *Emor* cu privire la *Sabat* și la sărbătorile care se sfîrșesc cu *Sucot*. Ca *Haftana* a primei zile se citește ultimul capitol al cărții profetului *Zeharia*.

În ziua următoare, *Haftara* extrasă din cartea *Regilor*, relatează inaugurarea templului lui *Șlomo*, festivitate care a avut loc în luna *Tisri*, în timpul sărbătorii de *Sucot*.

După *Amida de Musaf* se formează o procesiune: credincioșii purtînd *lulavim* și un *Sefer Tora* în frunte, înconjoară sinagoga, cîntînd *hoșanot*. Aceste poeme liturgice își datorează numele cuvîntului *Hoșana* (Izbăvește-ne!), care termină versetele ca un refren. În ziua șaptea a săbătorii, de *Hoșana Raba* procesiunea face înconjurul nu numai o dată, ci de șapte ori.

HOL HAMOED

În mod practic, zilele de semi-sărbătoare nu prezintă nici o diferență față de zilele obișnuite. În serviciul divin intervin unele adăugiri: se intonează rugăciunea *Halel*, se citește din *Tora*, se oficiază *Musaf* cu *Hoșanot*. Evreii aschenazi își pun *tefillin* pentru *Sabat*, și care și le scot înainte de a lua *lulavim*. În aceste zile sînt permise muncile necesare nevoilor sărbătorii și acelea care, prin lipsa lor ar aduce o pierdere materială simțitoare. Ele privesc, în primul rînd, mărurile și produsele agricole pensabile, dar și rigoroarea condițiilor economice au lărgit considerabil această ultimă categorie.

De *Sabat Hol Hamoed* citirea *Elesiastului* precede citirea *Torei*. Desertăciunea desertăciunilor spune *Kohelet*, toate sînt desertăciune... dar talmulele de Dumnezeu și respectă poruncile Sale! Desertăciunea bunurilor pămîntesti, căutarea fericirii eterne și absolute pe care o aduce frica de Dumnezeu, iată ideile pe care le evocă fragila suca ridicată în apropierea casei solide.

HOȘANA RABA

Încă în epoca templului, ultima zi de *Hol Hamoed* ocupa un loc aparte. În timp ce în primele zile ale sărbătorii, preoții, în procesiune făceau înconjurul altarului împodobit cu ramuri de sălcie, în ziua a șaptea îl înconjurau de șapte ori, strigînd: O, Doamne, ajută-ne! (*Hoșana*). În amintirea acestei ceremonii, toți credincioșii, cu *lulav* în mîna fac de șapte ori înconjurul amelorului pe care se află un *Sefer Tora*. În numeroase comunități se scot șapte suluri care preced de fiecare dată procesiunea. Apoi, pentru a reaminti de asemenea un vechi obicei, se îndeplinește *mișva* denumită *Hoșanot*; după ce s-au depus *lulavim*, fiecare ia un mînușchi format din cinci ramuri de sălcie, le leagă cu o frunză de palmier, apoi le despoaie de frunze, lovindu-le de trei ori de o mobilă sau de podea... După unii, acest obicei concretizează bucuria sărbătorii, simbolizînd abundența ploilor, condiție a fecundității pămîntului și a prosperității noastre. Pentru alții, el prefigurează dispariția răului, semn prevestitor al venirii lui *Mesia*.

O tradiție din evul mediu consideră *Hoșana Raba*, pe lângă „zilele redutabile”, ca o zi a judecării divine.

Conform unei credințe populare, verdictul divin pronunțat de *Roș Hașana* este pecetluit de *Tom Kipur* și primește de *Hoșana Raba* pu-

(Continuare în pag. IV-a)

Obiceiuri și tradiții de Simhat Tora

Simhat Tora este din timpurile străvechi o zi de bucurie pentru obștile evreiești de pretutindeni. Dacă esența acestei sărbători este peste tot aceeași — bucuria citată de a fi terminat cu bine studiul celor cîrți ale lui *Moșe* și totodată de a relua lectura cărții eterne — formele de exteriorizare sînt variate, după țara și specificul istoric al fiecărei comunități.

Pornind de la această constatare, ne propunem prin aceste rînduri să facem un tur de orizont prin cîteva obștii, de a prezenta cititorilor noștri unele din obiceiurile pitorești legate de *Simhat Tora*.

TRONUL DIN SINAGOGA DE LA SALONIC

La *Salonic* (Grecia) era obiceiul ca „*Hasan Beresit*”, bărbatul cărui i se face onoarea de a fi chemat la *anvon* spre a i se citi primul capitol din prima pericopa a primei cărți a bibliei, să fie condus cu pompă și așezat pe un jeț înalt, rezervat special acestui scop.

Acest jeț, înalt de peste 2 metri, stătea în toate zilele anului într-un colț al sinagogii și nimeni nu se așeza pe el. În ajun de *Simhat Tora* era plasat în mijlocul sinagogii, împodobit cu un covor de preț, gata să-l prinească un *Hasan Beresit*.

Cînd sosea momentul solemn al citirii primului capitol din cartea *Beresit*, cel desemnat pentru înalta cinșire era urcat pe jețul înalt de doi metri, iar toți membrii obștei se perindau — unul cîte unul — prin șaua tronului, spre a-l felicita și a-i ura tot binele. Apoi, în timp ce, la altar, cantorul intona diferite imnuri și cîntece religioase, jețul pe care se afla *Hasan Tora* era purtat de patru enoriași tineri spre *almemor*. În urma lor se înșira un lung cortegiu, alcătuit din toți bărbății obștei.

SUB UN BALDACHIN ÎNTELAT

În așezările din răsăritul Europei e obiceiul că ait *Hasan Tora* — cărui i se citește ultimul capitol al ultimei cărți din *Pentateuch* — cit și *Hasan Beresit* să fie învitat și ca mare solemnitate la *almemor*, sub un baldachin, același care servește la oficierea nunților. Întotdeauna sînt aleși pentru această cinșire enoriașii cei mai de vază, cunoscuții ai scrierilor

sfinte. În cadrul acestui ceremonial se tratează asistența cu turtă dulce și cîte un pătrel de rachiu.

În acest fel se desfășoară ceremonialul de *Simhat Tora* și în obștile din țara noastră.

ÎN SINAGOGA DIN ARAGON

Cronicle vechi ne spun că în sinagoga din *Aragon* (*Spania*) era obiceiul ca *Hasan Tora* să fie condus la *almemor* de un număr de patru enoriași care vegheau asupra lui tot timpul citirii lecturii capitolului respectiv. Această datină pare a fi ecoul unei tragedii ce s-a consumat cîndva, în evul mediu, într-o zi de *Simhat Tora*.

Într-adevăr, un brisov îngălbenuit de vreme povestește că într-un rînd, de *Simhat Tora*, disjuncea de sub *almemor* s-a rupt iar *Hasan Tora* s-a prăbușit într-o catacombă adîncă ce se afla sub clădirea sinagogii. Din aceea nefericită zi s-a încetățenit datina în sinagoga din *Aragon* ca cel chemat la *Tora* în această zi să fie însoțit și vegheat de alți patru enoriași.

...ȘI ÎN SINAGOGA DIN ITALIA

În Italia e obiceiul ca de *Simhat Tora* să răsune în sinagogi, cîntece de bucurie intonate de coruri și orchestre instrumentale.

Pînă în secolele 16—17 acest obicei a stîrnit opoziția cercurilor tradiționaliste, care vedeau în el o imixtiune a unui mediu străin. Dar adepții noului ceremonial, printre care și *Lehuda Arie Modena*, au invocat în sprijinul punctului lor de vedere numeroase izvoare talmudice din care deduceau că este îngăduită muzica în sinagoga.

Pentru prima oară, sărbătoarea de *Simhat Tora* a fost celebrată cu acompaniament de cor și orchestră în anul 1630, la *Veneția*. După cum ne arată o cronică a vremii, cîntea de a fi *Hasan Tora* și *Hasan Beresit* a fost conferită la doi notabili ai obștii, dintre care unul era membru al academei de muzică. El a adus cîntăreți și orchestra academei, spre a acompania pe cantor. Două coruri au intonat rugăciunile din seara de *Semini Așeret* și de *Simhat Tora*. Concertul a ținut pînă tîrziu noaptea și atîta lume se adunase în sinagogă și în strimtele ulițe în jurul ei încît — ne spune cronică — municipalitatea a trimis garda, să mențină ordinea.

De atunci corurile și cîntecul nu au mai lipsit din sinagogi în această zi.

KOHOLET, turburătoarea carte a înțelepciunii

„Cuvintele *Eclesiastului*, fiul lui *David*, regele *Ierusalimului*...”

O, desertăciune a desertăciunilor, zice *Eclesiastul*, o desertăciune a desertăciunilor!”

Cu aceste cuvinte începe cartea *Kohelet* (*Eclesiastul*) ce se citește în simbata de *Sucot* sau *Semini Așeret*, în cadrul serviciului divin de dimineață. Dacă ar fi fost numai această sentență și încă s-ar înțelege disputele pasionate pe care a stîrnit-o de-a lungul timpului. Căci totul este neașteptat, surprinzător, turburător în acest tratat etic-filozofic ce sondează adîncurile cele mai profunde ale sufletului omeneș.

Kohelet cuprinde în primul rînd confesiunile lirice ale unui suflet frămîntat, chinat de neliniștea ce însoțește întotdeauna marile căutări. Cartea se îmbogățește apoi cu aforisme, sentențe și idei filozofice, asemenea unui fluxiu impetuos, care în scurgerea sa își sporește apele cu cele ale afluenților ce-i ies în cale. Spre sfîrșit, dispoziția sufletescă a autorului devine mai potolită, asemeni fluxivului care după ce a spintecat stîncile făcîndu-și drum spre cîmpie, după ce a străbătut întînderi nesfîrșite, după ce a reflectat în oglinda apelor sale forfota a nenumărate așezări se supune, împăcat, destinului său, contopindu-și valurile cu cele ale mării.

Prin cuprinsul său, *Kohelet* se încadrează, neîndoind, în categoria scrierilor filozofice, a literaturii înțelepciunii. După cum am arătat exegeza a stăruit îndelung asupra cărții, teologii, filozofii și moralisții întrecîndu-se să stabilească sensurile și afinitățile ei. Așa, *Siegfried* stabilește filiațiunea înțelepciunii din cea a filozofiei stoice, epicurieni și sceptici: *Pfeiderer* îl regăsește pe *Heraclit*, iar *Meyer* pe *Hesiod*. Dar *Kohelet* merge mai departe decît aceștia. Spre deosebire de sceptici, înțoiala nu i-a fost necunoscut, dar nu-l satisface. Rațiunea lui insistă asupra analizei, spiritul său caută cu înfrigurare sinteza luc urilor.

„Cuvintele *Eclesiastului*, fiul lui *David*, regele *Ierusalimului*...”

Nenumărate generații de cercetători s-au aplecat cu înfiorare asupra foliantului care începe cu aceste cuvinte, să-i descifreze taina. Și dacă păreriile lor au fost uneori deosebit originale originii acestei lucrări, cu toții au fost unanimi că omul care a așternut slovele a fost un înțelept și un gînditor foarte profund, înclinat spre o iremediabilă tristete, că scrisul său a fost inspirat de sinceritatea cea mai desăvîrșită și zel pentru adevăr.

Este drept că după unii, înțelepciunea lui *Kohelet* pornea nu atît de la Dumnezeu, ci dintr-o rațiune umană, motiv pentru care au propus excluderea cărții din canonul biblic, atunci cînd la începutul erei noastre, înțelepții lui *Israel* au înfăptuit marea operă de sistematizare și codificare a valorilor de bază ale iudaismului. Propunerea lor a fost totuși respinsă și *Kohelet* a rămas o carte sfințită ca și toate celelalte componente ale Bibliei.

Tezaurul de înțelepciune cuprins în rîndurile ei i-a asigurată, însă, nemurirea. Și an de an, în zilele de *Sucot*, în anotimpul împlinirii lor și al toamnei, ne aplecăm asupra foliantului acestei cărți, rostind cu aceiași fervoare pe care au resimțit-o generațiile ce ne-au premers „Cuvintele *Eclesiastului*, fiul lui *David*, regele *Ierusalimului*...”

RUGĂCIUNE
DE SUCOT
(PICTURĂ)

Sărbătoarea bucuriei

(Urmare din pag. III-a)

tere executorie. De aceea serviciul sinagogaal are o solemnitate deosebită: în fața acei sfinte și a almemor-ului, din nou în alb, se înalță rugăciuni și anume *Keduș de Musaf*, intonate pe melodia gravă ce amintește zilele de Roș Hășana și Iom Kipur.

De la sfârșitul secolului al XVI-lea, noaptea premergătoare sărbătorii Hoșana Raba se petrece în studiu și rugăciuni. Se citește Deuteronomul, psalmi, pasaje din Zohar și alte texte, într-un ritual special care poartă denumirea de *Ticum leil Hoșana Raba*.

ȘEMINI ATERET

A șaptea zi de Sucot e sărbătoare de încheiere a ciclului anual de sărbători.

Dumnezeu, ca un tată care primește vizita copiilor săi, adresează în momentul despărțirii următoarele cuvinte credincioșilor veniți în pelerinaj la templul Său, oferind în fiecare zi de Sucot un număr din ce în ce mai mare de sacrificii pentru cele 70 de neamuri din lume: „Mai rămâneți o zi, o zi în care să fim cu adevărat între noi!”

Nenumărate formule liturgice scot în evidență caracterul deosebit al acestei sărbători, individualitatea sa proprie care reieșea dintr-un sacrificiu special.

Pentru citirea Torei în ultimele zile ale sărbătorilor pelerinajului au fost alese capitolele XV,19 și XVI,17 din Deuteronom care conțin, în afara prescripțiilor privind aceste trei ceremonii și regulile diferitelor dijme. Conform unei expresii a ultimului verset al acestui pasaj „fiecare după cum îl lasă mină”, în numeroase comunități s-a creat ritualul *Matenat iad*: rabinul, ținând Tora, pronunță o binecuvântare *Mi șeberah* pentru toată comunitatea dar mai ales pentru acei dintre membrii săi care au făcut acte caritabile. Apoi ceremonia de *Hazkeat neșamot*, *Mazkir* sau *Iscor* este consacrată amintirii părinților decedați și în memoria tuturor martirilor: acest ritual, care a luat naștere în Europa orientală, tinde acum să se generalizeze.

În cursul celor șase sau șapte luni care despart *Semini Ațeret* de Pesah și care în Israel e perioada ploilor, în a doua binecuvântare de *Șemone Este*, după fraza „Tu ești veșnic puternic, Doamne, Tu veși în via morții. Tu care ești mare pentru a ne mintui”, se intercalează formula „care faci să sufle vântul și să cadă ploaia”. Ea e introdusă în mod solemn în cursul oficiului rugăciunii de *Musaf*. Melodia, ca și aceea a *Kadiș-ului* care precede rugăciunea de *Tejilab gheșem*, reamintește pe aceea de la *lamin noraim*.

SIMHAT TORA

Cea de a doua zi de *Șemini Ațeret* are — așa după cum indică și numele, un caracter deosebit de veselie: „Bucuria Torei” cu ocazia terminării anuale a citirii ei și cu ocazia

Cărți noi

A apărut recent în Israel a doua ediție a studiului „Unde sînt ei azi” scris de Shimon Samet, una din cele mai distinse personalități publicistice evreiești contemporane. Cartea evocă figuri ilustre de cîntători, scriitori, poeți, artiști, agricultori, muncitori etc. care s-au distins pe ogorul vieții publice. Volumul d-lui Samet a trezit un viu interes în toate cercurile evreiești.

Dl. Samet e un vechi prieten al României și al comunităților noastre pe care le-a vizitat în repetate rânduri. Articolele d-sale despre viața evreiască de la noi, scrise cu competență și seriozitate, au constituit o contribuție importantă la cauza bunei colaborări între comunitățile evreiești.

veșnicei reînnoiri a ciclului cu primul capitol din *Bereșit*: „La început Dumnezeu a creat cerul și pămîntul”. Astfel, studiul Torei nu va fi niciodată terminat. Veselia se manifestă mai ales în timpul rugăciunii de *Hacafoț*, cînd, după ce toate sulurile sînt scoase din chivot, sînt plimbate în procesiune în sinagogă, în cîntece și dansuri, după exemplul dat de rabi Isaac Luria, maestrul Cabalei din secolul al XVII-lea. O luminare aprinsă este pusă în chivotul gol, căci „mițva este flacăra și Tora lumina”. Adesea, această ceremonie are loc în ajun.

Toți credincioșii țin să fie chemați în această zi la Tora, cohanimii leviți și chiar *Kol hanezarim* băieții care nu sînt încă majori din punct de vedere religios. Aceștia din urmă sînt asistați de un adult care recită pentru ei sau împreună cu ei binecuvîntările Torei. Creștinul cărui îi revine onoarea de a recita ultimele versete din Tora și pentru care se va reține citirea primelor versete, invitat cu solemnitate și acoperit citeodată cu un *talit*, ținut de patru mîini, primește titlatura de *Hatan Tora* (Logodnicul Torei) și *Hatan Bereșit*. Obiceiul cere ca după aceea, în cadrul unui *Chidus*, el să ofere o masă prietenilor săi, ca și cum ar fi vorba de o logodnă adevărată.

După Haftară, cu *Sefer-torele* depuse pe almemor, obștea intonează cîntări „Bucurați-vă, înveseliți-vă în bucuria Torei! Ne bucurăm cu această Toră!...”

ANUNT

Federația Comunităților Evreiești Mozaice face cunoscut coreligionarilor că pot solicita, prin comunitățile din localitatea în care domiciliază, următoarele obiecte de cult: Sidurim (cărți de rugăciune); Humașim (cele cinci cărți ale lui Moșe); Taleșim (șaluri de rugăciune); Tefilin (filactere), Mezuzot.

(Urmare din pag. I-a)

de către preotul care oficia pe altar. În cele șapte zile de Sucot, însă, acestei „turnări” i se adăuga și o „turnare de apă”, simbol al epocii ploioase care se apropie. Ea se efectua cu ocazia jertfei de dimineață, cu o altă cană de argint, atîrnată pe un alt perete al altarului. Preotul apărea deodată cu cele două cani, le ridica în văzul întregii obști adunate și inclinîndu-se le deșerta peste altar.

Serbările „scoaterii apei” aveau loc înaintea „turnării”, atunci cînd profeții urmați de impunătorul cortegiu al pelerinilor, mergeau în cîntece și jocuri să scoată apa destinată „turnării” din piriul Siloach care-și are izvorul printre stîncile „Muntelui Casei”.

Îată cum caracterizează Mișna și Talmudul aceste serbări: „Acela care n-a văzut bucuria scoaterii apei, n-a văzut bucurie în viața lui”.

Profeții și leviții coborau din locurile care le erau rezervate în incinta femeilor, unde pregăteau balcoane și tribune pentru ca femeile să vadă cum decurge festivitatea. Se aprindeau luminările mari, care erau atîrnate de stîlpi înalți de 50 de coți. Nu exista casă în Ierusalim care să nu se fi scaldat în lumina acestor lămpi. Era atîta lumină pe străzi încît oricine putea să-și vinture gîtul fără a mai aprinde vreo luminare. Tîrziu profeți se urcau cu scări în vârful acestor stîlpi și potriveau fitilele care erau confectionate din cămăși și cordoane profeșii uzate.

Se adunau apoi cei mai venerabili membri ai comunității, membrii Sanhedrinului, judecătorii, șefii școlilor și începeau să cînte și să joace în fața întregii asistențe. Publicul le ținea isonul. Cei mai mulți dintre ei țineau în mîna făclii aprinse pe care le aruncau din cînd în

Predicile de sărbători ale Eminenței Sale d. Șef rabin

Duminică 3 octombrie a.c., la orele 18, (prima seară de Sucot) Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen va rosti la templul coral, în suca, predica: „Sucat Shalom — cortul păcii”.

Luni 4 octombrie, ora 18, (a doua seară de Sucot) va rosti predica: „Arba minim — bucuria frumosului”.

Vineri 8 octombrie a.c. ora 18 (Sabat Hol-hamoed) va rosti predica: „Hol și Moed — Cotidian și festiv în concepția iudaică”.

Luni 11 octombrie a.c. orele 10,30

(Semini Ațeret), înaintea rugăciunii Izkor (pomenirea morților), va rosti predica: „Final și început de carte, final și început de viață”.

În aceeași seară, la ora 18, în cadrul festivităților de Simhat Tora, Eminența Sa se va adresa cursurilor de Talmud-Tora, vorbind despre „Miracolul literelor”.

Marți 12 octombrie a.c. la restaurantul ritual, în cadrul tradiționalei *Seuda* de încheiere a sărbătorilor, Eminența Sa va vorbi clerului, eforilor și colaboratorilor comunității despre „Bereșit, satisfacția creației”.

De la Hevra Șas

Sîmbătă 18 septembrie a.c., Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a ținut prelegerea talmudică la Hevra Șas de pe lângă sinagoga A. B. Zissu, în memoria părintelui d-sale, marele rabin — gaon Avraham Leib Rosen, de la a cărui încetare din viață s-au împlinit două decenii. Prelegerea s-a referit la pasajele finale (Sium) din tratatul Haghiga. După prelegere, d. Șef rabin a rostit *Divrei Tora*, tălmăcirii ale Torei, făcute de părintele său.

Eminența Sa a oferit după rugăciunea de *minha*, o masă tradițională, *Safoș Seudot*, în cadrul căreia d. prim-rabin I. M. Marilus a evocat ilustra personalitate a cărturarului venerat, care a păstrat timp de aproape jumătate de veac comunități evreiești din România, una din strălucitele figuri ale rabinatului din România, Avraham Leib Rosen.

Au luat parte conducătorii Federației Comunităților Evreiești Mozaice, efori de sinagogi, clerici, numeroși enoriași.

Concert hasidic

La Zürich și Basel a dat concert rabinul Shlomo Carlebach, care acum cîțiva ani a susținut un recital și la templul coral din București.

Repertoriul rabinului-cîntăreț este alcătuit din cîntece hasidice și folclorice, pe care le execută acompaniindu-se de gitară.

Concertele au fost primite cu mult interes.

400 de ani de la moartea lui rabi Luria

A început anul comemorativ care marchează 400 de ani de la moartea marelui învățat, maestrul al Cabalei, rabi Ișhak Luria.

Rabi Ișhak Luria, cunoscut și sub numele de *Ari* — Leul, s-a născut la Ierusalim în anul 1534, a făcut studiile în Egipt, unde a dus o viață de contemplație. Spre sfârșitul vieții sale s-a stabilit la Safed, orașul cabaliștilor, unde a murit doi ani mai târziu, în vîrstă de 38 de ani. Și astăzi poate fi văzută sinagoga în care obișnuia să se roage.

Luria a scris el însuși puțin, dar învățătura sa a devenit cunoscută prin discipolii săi, mai ales prin scrierile lui rabi Ițaim Vital. Cabala lui Luria a exercitat o puternică influență asupra gândirii iudaice și asupra ritualului. Printre obiceiurile care i se datorează sînt: recitarea vineri seara a rugăciunii-poem *Ecetzer-hail* (Proverbe 31,10,31); masa specială de la încheierea Sabatului, cunoscută sub denumirea *melava malka*, precum și ritualul de *Iom Kipur Katan*, în ajunul apariției lunii noi.

Ideea centrală în Cabala lui Luria este *țimtum* (esență, concentrare), *De Sof*, Dumnezeu așa cum este în sine, deasupra oricărei înțelegeri.

cînd în sus și le prindeau cu iscusimă. Despre Raban Simeon ben Gamliel, marele savant talmudic, se notează că cu ocazia acestor festivități jongla cu cîte opt torțe aprinse, aruncîndu-le rînd pe rînd în aer și prinzîndu-le cu o deosebită dexteritate. Cei venerați și cinstiți spunea: „Ferice de înțerețea noastră că nu ne face bîtrînețea de rușine”. Cei pocășiți spuneau: „Ferice de bătrînețea noastră că ne ispășește păcatele înțereții”. Și amîndouă categoriile spunea: „Ferice de cel ce nu a păcătuit, iar cel ce a păcătuit să se pocăiască și o să i se ierte!” Insuși Hilel, cel mai modest dintre semeni, a spus odată în bucuria extatică a sărbătorii: „Dacă eu sînt aici — totul e aici. Dacă însă nu sînt aici — cine e aici?” Bucuria era fără de margini. Rabi Ieșoșua ben Hanania spunea: „Cînd ne bucurăm la „Scoaterea apei” nu se știe ce e somnul. Cîteodată așpeam unul pe umerii celuilalt!”.

Jocurile și cîntecele continuau toată noaptea. Două profeți stăteau la poarta superioară a Sanctuarului cu trîmbițele pregătite pentru a da semnalul pornirii procesiunii. În clipa în care se iveau zorile ei sunau din trîmbițe: de pe cele 15 trepte care despărțeau incinta bărbaților de cea a femeilor, le răspundea sunetele trîmbițelor leviților. Profeții, urmași de leviți și de popor coborau atunci spre balcoanele femeilor, cîntînd pe fiecare treaptă — unul din cei 15 „psalmi ai treptelor” (*Siv ha-malot*) pînă ajungeau în fața porții de răsărit. Acolo se întorceau spre poarta Sanctuarului spre apus și îngenunchiau spunînd: „Strămoșii noștri care trăiau aici stăteau cu spatele la Sanctuar și se închinau spre răsărit soarelui: noi, însă, ne îndreptăm privirile spre El”.

SUCOT SAU CONCEPTUL IUDAIC DE BUCURIE

(Urmare din pag. 1-a)

izbutit să înălțare de pe sine tot praful nimicitor; dacă am reușit să mă regăsesc pe mine insumi, atunci totul, tot ce mă înconjoară, apare într-o splendită lumină, atunci pot, cu adevărat, să mă bucur.

„Sărbătoarea bucuriei noastre” exprimă însă nu numai veselia individului, ci și pe cea a colectivității. Primele două sărbători, Pesah și Savuot, nu poartă această denumire, căci ele nu înfățișează încă sinteza acestui sentiment. Pesah וְסוּכּוֹת וּמִן חַרְוֵנוּ „sărbătoarea libertății”. El evocă sfărâmarea lanțurilor robiei naționale. „De la sclavie spre libertate” e începutul de itinerar istoric pe care îl amintește. Istoria ne-a arătat însă că aceasta nu e suficient. Mai greu e să păstrezi libertatea decît s-o cuceresti. Condiția sine qua non pentru ca libertatea să nu fie o simplă efemeridă în viața unei colectivități este ca membrii acesteia să nîmicăsească cătușele robiei spirituale pe lingă cele fizice.

אין לוך כן חריון אלא מי שוּכּוֹת בחרוה „Numai cel care și-a dezrobît conștiința, numai cel care știe să prelușcă libertatea învîndu-i valoarea, se poate numi fiu al libertății. Savuot care este וְסוּכּוֹת מִן חַרְוֵנוּ „Sărbătoarea învățării” cu a sa revelație sinaitică, cu a sa învățătură a dreptății și a păcii, simbolizează deci cea de-a doua dintre libertăți, cea spirituală.

Pesah, Savuot, libertatea fizică și cea spirituală, nu sînt însă suficiente. Filele nu prea

ingâbenite din trecutul popoarelor ne arată că numai cu aceste libertăți ele au fost înținate mai departe în neagra robie. Marea revoluție franceză a vărsat din belșug singele poporului pentru traducerea în viață a lăzincilor care constituiau mirajul mulțimilor: Libertate, Egalitate, Fraternitate. Orînduirea socială pe care a stabilit-o însă a însemnat libertatea omului care muncete de a muri de foame, în timp ce trîndavii huzureau în bogății. Nici vorbă nu putea fi de egalitate între toți fiii omului, de frățietate între toți membrii familiei umane.

Nu mai cucerind cea de-a treia dintre libertăți, aceea a omului muncitor de a se bucura de rodul muncii sale, noțiunea de libertate își găsește adevărul ei sens. Sucot, sărbătoarea strîngerii recoltei, zilele în care se stabilea împărțirea deopotrivă a bucatelor pentru toți acei care au trudit spre a le face să rodească, reprezintă această încoronare a libertății umane. Ogoarele erau distribuite celor care le-au udat cu sudoarea frunții lor, iar secerătorii chiuiau de bucurie, căci al lor era pămîntul, a lor glia frîmîntată de brațele lor harnice.

Nu mai astfel de zile puteau căpăta, cu adevărat, numele de „Sărbătoarea bucuriei noastre” pentru că numai într-insele omul și colectivitatea se puteau bucura pe deplin de viață.

Podoabe pentru Tora

Dragostea plină de venerație a credincioșilor evrei față de Tora s-a exprimat, între altele, în toate timpurile și prin felul cum s'au sfințit era executat și împodobit. Brațele — Et haim pe care e înfășurat prețiosul pergament erau de cele mai multe ori argintate și cizelate la partea superioară și inferioară. Deasupra suporturilor se puneau ornamente — Rimoni de care atîrnau clopoței sau o coroniță — Keter Tora. Unele dintre ele sînt lucrări remarcabile, făcute în aur, cu ornamentații bogate reprezentînd plante și animale, cîteodată cu inscripții de piatră scumpe. Podoaba Torei — Tas avea cele mai variate forme; unele erau mici, ca niște amulete și erau agățate, mai multe la un loc, de sulul Torei, altele mari, impozante, bogat împodobite. Se pot întîlni tot felul de combinații de ornamente, coloane și coroaane, animale, obiecte de cult, tablele legii. Chiar și Jad — indicatorul Torei era artistic executat, în forme variate. Unele erau din lemn, pentru zilele obișnuite ale săptămîinii. Altele erau din argint, avînd în partea de jos o mină cu degetul arătător înțins, executat din piatră scumpă sau corali. Altele erau sculptate în întregime din corali, chihlimbar, fildeş și împodobite cu ornamente nonfigurative.

Și celelalte obiecte rituale erau și sînt și azi executate, de cele mai multe ori, cu un remarcabil simț artistic.

Multe cupe de Kiduş și havdala, ca și cupe de seder sînt gravate cu ornamente din flori și cu inscripții. Cîuți pentru păstrarea etrog-ului sînt lucrate în formă de scoici, butoiașe sau chiar fructul însuși. Coperte de cărți de rugăciune erau lucrate în argint. Evrei avuși își comandau pentru păstrarea telimilor-lor etuiuri din argint, de asemenea gravate sau lucrate în filigran.

Obiecte de cult au fost confecționate și în aramă, alamă și costior. Mai ales candelabre și obiecte de spălat pentru sinagogi, lămpi de Sabat, vase speciale pentru Purim și havdala erau făcute din alamă.

Cerînța de obiecte de cult executate artistic a dus la apariția, încă la începuturile evului mediu, a unui mare număr de meșteșugari evrei artiști în meseria lor. După cum reiese din notele de călătorie ale lui Obadiah din Bartemura, în 1488 existau la Palermo artămari evrei; de asemenea existau la începutul secolului al XVI-lea mulți artămari evrei în Polonia, dintre care unii au ajuns la începutul secolului al XVII-lea să făurească adevărate opere de artă. Astfel, alămăruș Baruch din Pohrebysszce a confecționat cele două renumite sfeșnice care se află și azi în sinagoga de acolo.

Obiectele de iluminat au jucat din totdeauna un rol deosebit atît în sinagogă cît și în familie. În casa de rugăciune ardea lampa sfeșnică — Ner tamid, așa cum cere cartea a III-a a lui Moșe. Lămpile erau fie agățate în fața chivotului sfînt, fie montate în nișe, construite în partea dinspre apus. Pentru Jabzeit se confecționau mici recipiente dar o atenție deosebită se da candelabrelor de Flanuca. Ele aveau două forme deosebite: menora cu opt brațe, care amintea de candelabru (cu șapte brațe) din templu și așamonițele menora pentru casă, care erau agățate de perete. Acest din urmă obiect, bogat ornamentat cu simboluri și reprezentări rituale, reprezintă din secolul al XIII-lea obiectul de cult cel mai răspîndit. Micile recipiente pentru ulei au adesea forme fantastice, reprezentînd lei, păsări, iar suportul forme de portaluri, fațade de case, animale legendare etc. Sinagogile erau luminate cu tot felul de lămpi, atîrnate, fără alegere de pereți. Eno-

riașii pioși donau aceste lămpi sinagogii, pentru ca Sabatul și sărbătorile să fie întîmpinate cu iluminății. În case, gospodinele aprindeau vineri seara sfeșnicele care stau pe masă, cele mai multe din alamă, bronz sau argint.

Printre obiectele de cult se numărau și vase de ceramică. Diferite feluri de sedere din Italia poartă pecetea unor ceramici evrei din secolul al XVI-lea. Numele de Azulai, al unei familii de meseriași vestiți, se află pe o asemenea operă de artă provenind din anul 1730, din Pesaro.

Oarecum înrudită cu meșteșugul confecționării obiectelor rituale este ramura laică a gravurii în metal și în piatră prețioasă. Și în acest domeniu au excelat numeroși meșteșugari evrei. Așa, gravorul de sigilii Levin Josef a primit 1000 taleri de la Frederic I. al Prusiei pentru că a gravat sigiliul regal pe un diamant, deoarece acest lucru era foarte greu de realizat, existînd pericolul ca piatră să se spargă. Arta de a grava blazoane a fost de asemenea transmisă în această familie din tată în fiu, toți beneficiînd de titlul de gravor de blazoane al curții regale.

Decesul președintelui comunității din Berlin

La Berlin a încetat din viață, în vîrstă de 61 de ani, Heinz Schenk, președintele comunității evreilor din Berlin. El a adus o contribuție importantă la reconstituirea acestei comunități, pe care a condus-o din 1966.

Semnificația unei legende

Folclorul evreiesc religios este bogat în creșturi care oglîndesc importanța rugăciunii. Vechea literatură iudaică spune că în cele zece zile de pocăință („Aseret iemei teșuva”) dintre Roș-Hașana și Iom Kipur se deschide în fața lui Dumnezeu Cartea faptelor lumii și din ea se citește ce a făcut fiecare om. Totul e măsurat, totul e cîntărit și potrivit celor înscrise în această carte Dumnezeu judecă lumea și toate viețușile. În cartea vieții se înscrie de asemenea totul ce urmează să se îndeplinească în anul care începe.

În ceasul judecării se dă o luptă aprigă între forțele binelui și ale răului și vai de acei ale căror păcate cîntăresc mai greu decît faptele bune! Dar Atotputernicul, în marea lui mîrîmnie, a dat posibilitate omului să transforme nenorocirea în bine, prin rugăciune, pocăință și fapte bune.

Dar înainte de a se înființa înaintea Tronului cercesc, rugăciunea, pocăința și faptele bune sînt puse la încercare. Dacă sînt atinse de cea mai mică impunitate, satana împiedică trecerea lor către Tronul Ceresc.

Mai presus de toate e pocăința. Urmează rugăciunea, apoi fapta bună. În ziua de Iom Kipur, ordinea se schimbă. Intîi vine fapta bună, apoi pocăința și ultima, la rugăciunea de Neila, este rugăciunea.

De aici și numeroasele lucrări pe această temă.

În cele ce urmează, vom urmări metamorfoza unei legende inspirată din concepția hasidică asupra rugăciunii.

În folclorul hasidic există o legendă despre un băiat de la țară care a fluierat în sinagoga lui Baal Șem și prin aceasta a deschis porțile cerului și a făcut ca toate rugăciunile să fie primite. Această legendă este o ilustrare a unui principiu hasidic esențial: Dumnezeu pune preț pe inima omului.

În aceste cîteva cuvinte se află, de fapt, formulată ideea principală a hasidismului: Dumnezeu trebuie slujit din inimă. Așa i-a învîțat Baal Șem pe discipulii săi, pe această idee s-a întemeiat de fapt meșteșugul hasidic. Mai presus de orice este intenția care pornește din inimă și orice rugăciune care nu-i pornită din inimă e lipsită de valoare.

Se povestește că Baal Șem Tov s-a oprit o dată în pragul unei sinagogi și a exclamat: „Nu pot intra în acest lăcaș căci e plin pînă în tavan de rugăciuni și învățături...” Apoi, le-a explicat adepților ce a vrut să spună cu aceste cuvinte: Cei care s-au rugat și au învățat în respectiva sinagogă nu au făcut-o din inimă, de aceea nici învățatura, nici rugăciunile n-au fost primite în ceruri. Ele au rămas sub acoperșul sinagogii.

În literatura hasidică există numeroase legende care spun că un suspin izvorât din adîncul inimii valorează mai mult decît toate rugăciunile rostite de formă. Această idee apare limpede în legenda povestită o dată de Baal Șem adepților săi despre un mare învățat și un muncitor care erau vecini. În fiecare zi, învățatul se scula devreme și mergea la sinagogă, unde se ruga și învăța pînă la prînz. Muncitorul se scula și el foarte devreme și mergea la lucru. Trudea din greu, așa că n-avea timp să se roage cu toți o dată, dimineața, cînd se face rugăciunea în sinagogă.

Seara, învățatul părăsea sinagoga și pleca spre casă, satisfăcut că s-a rugat și a învățat toată vremea. În drum învățatul îl întîlnea pe lucrător care revenea de la munca lui și se gîndea: „Ce deosebire între mine și el...”

Așa s-au depănat anii, pînă au murit amîndoi. A fost chemat învățatul la judecata de apoi și întrebare:

— Ce ai făcut în viață?
— Toată viața am învățat și l-am slujit pe Domnul, rugîndu-mă cu evlavie, a răspuns învățatul cu mîndrie în glas, prîvind cu un zîmbet de dispreț către vecinul său, muncitorul.

Un glas a poruncit:

— Să fie adus cîntarul!

Pe un talger au fost puse rugăciunile și învățatura, iar pe celălalt, zîmbetul disprețuitor la adresa muncitorului. Și iată că zîmbetul acesta de dispreț a tras mai greu în balanță decît toate rugăciunile. Din nou s-a auzit glasul:

— Locul învățatului este în iad!...

A venit la rînd muncitorul sărac:

— Ce ai făcut în viață?

— Toată viața am muncit din greu ca să-mi pot hrăni nevasta și copiii. N-am avut timp să mă rog cum trebuie. Nici să învăț n-am putut, a răspuns smerit muncitorul.

— Dar, a spus Baal Șem, cînd îi era greu a oștat din adîncul inimii.

Din nou s-a auzit glasul:

— Locul muncitorului e în rai!...

Într-un context apropiat se înscrie și legenda despre băiatul de la țară care a fluierat în sinagoga lui Baal Șem.

Iată, pe scurt această legendă.

Într-un sat trăia un arendaș care în fiecare an, de Roș-Hașana și Iom Kipur, venea la oraș și se ruga în sinagoga lui Baal Șem Tov. Omul acesta avea un băiat greu de cap, care nu numai că nu știa nici o rugăciune, dar nici

alfabetul n-a fost în stare să-l învețe. De aceea, tatăl său nici nu-l lua la sinagogă.

Cînd băiatul a împlinit vîrstă de 13 ani, tatăl său l-a luat la oraș de Iom Kipur, mai mult spre a-l putea păzi ca nu cumva să mînce în ziua sfîntă.

Băiatul avea un fluier din care cînta atunci cînd păștea oile în camp. Acest fluier și-l luă cu sine, fără să spună tatălui vreun cuvînt despre acesta.

Toată ziua de Iom Kipur băiatul a stat în sinagogă urmîrînd cum alții se roagă, căci el nu era în stare.

La rugăciunea de Musaf, băiatul spusese tatălui său:

— Am adus cu mine fluierul și-mi vine să fluier.

— Să nu cumva să faci una ca asta! răspunse acesta speriat.

Băiatul s-a stăpînit din răspuneri.

La rugăciunea de Minha, băiatul a spus din nou tatălui:

— Tată, lasă-mă să fluier!

Toată ziua de Iom Kipur băiatul nu s-a putut stăpîni, căci în zilele sfînte nu e îngăduit să ai nimic asupra ta.

După rugăciunea de Minha, băiatul iar s-a rugat de tatăl lui să-i dea voie să fluiera măcar o singură dată.

Văzînd încapățînarea băiatului, tatăl l-a întrebare:

— Unde îți fluierul?

Băiatul i-a arătat buzunarul.

Tatăl a pus repede mîna pe acest buzunar, împiedicînd astfel băiatul să se folosească de fluier. Așa și-a pînuit mîna pe buzunarul băiatului pînă în timpul rugăciunii de Neila.

În acel moment, însă, băiatul nu s-a mai putut stăpîni. Dădu la o parte mîna tatălui și fluiera prelung, din toate puterile.

Lumea din sinagogă a tresărit, îngrozită. Dar Baal Șem se întoarse cu fața la credincioși și le spuse:

— Cu fluierul lui băiatul m-a ajutat ca rugăciunile să fie primite în cer.

Și adăugă:

Băiatul nu știe să se roage. Văzînd și auzînd toată ziua cum se roagă ceilalți, s-a aprins în el o scînteie sfîntă, care a început să-l ardă, asemenea unui foc mistuitor. Cel ce știe să se roage poate să-și potolească focul cu cuvintele rugăciunii. Băiatul însă, neștiind să se roage, și-a răvășat prea plinul inimii fluierînd. Cu cît tatăl său l-a oprit să fluiera, cu atît mai tare s-a aprins în el dorința de a fluiera... Și astfel sunetul a fișnit curat, pur, neîntinat, din adîncul inimii sale, și s-a făcut auzit de Dumnezeu. Căci Dumnezeu prețuiește inima omului.

Idea slujirii lui Dumnezeu din inimă, așa cum apare în povestirea de mai sus este mult anterioară hasidismului. O găsim formulată în „Sefer Hasidim”, scriere religioasă din secolul al doispreszecelea. „Un om simplu, dar cu frică de Dumnezeu — e scris în această carte — e mai presus decît un învățat”. Cea mai mare bucurie a omului este de a-l slăvi pe Dumnezeu prin rugăciuni care vin din adîncul inimii și nu prin rugăciuni învățate pe dinafară, rostite fără simțire... Această carte ne învîță: „Dacă vine la tine un om care nu înțelege limba sfîntă dar este evlavios și vrea să se roage lui Dumnezeu, sau dacă vine la tine o femeie, care de abia nu înțelege limba sfîntă, să le spui să se roage în limba în care o înțeleg, căci rugăciunea este ceva care pornește din inimă, iar dacă inima nu știe ce rostesc buzele, ce te poți aștepta de la o astfel de rugăciune?”

Pentru a exemplifica cele spuse, cartea „Sefer Hasidim” relatează o poveste despre un păstor care nu știa nici carte, nici să se roage. În fiecare dimineață el spunea doar atî:

„Doamne, Dumnezeu, tu știi cît de mult te iubesc. Dacă ai azeva vite și le-ai păste fără plată.”

S-a nimerit că odată a trecut un învățat, care l-a certat: „Prostule, să nu te mai rogi așa!”

— Dar cum?

Învățatul l-a învățat cîteva rugăciuni și i-a poruncit s-o uite pe cea care o spunea înainte. Învățatul a plecat, iar păstorul a uitat cîrînd rugăciunile pe care acestea îl învățase. Iar rugăciunea pe care o spunea înainte îi era frică s-o folosească, așa că a încetat a se mai ruga. În noaptea aceea, învățatul i s-a poruncit în vis: „Întoarce-te la păstor și spune-i să se roage ca înainte, căci ai îndepărtat de Dumnezeu pe mulți din cei mai buni credincioși.”

Învățat îl făcu întocmai.

„După cum vedeți — se spune în „Sefer Hasidim” — însemnătatea cea mai mare nu are nici învățatura, nici faptele mărețe, ci dorința de a face bine. Această dorință e socotită drept un lucru foarte important. Căci mai presus de orice, Dumnezeu pune preț pe inima omului.

Această idee, exprimată într-o formă artistică în legenda cu băiatul de la țară, a fost prelucrată de către mai mulți dintre scriitorii noștri proeminenți, printre care: Miha Iosif Berdicevski, I. L. Pereț, Șalom Aș și S. Anski.

Ludovic Bruckstein

În ploaia deasă, de plumb, cu umbrela subsuoară

Casa lui Șmil Covaciuc era la înfrunșarea drumului de țară ce ducea la Sighet, cu cărarea ce ducea în sus, către pădure, o căsuță țărănească vopsită cu ultramarin, avind o tindă și două odăi. Îndărătul casei era ogradă cu grajdul pentru o vacă și dincolo de grajd, o bucată de vre-un fetrai și jumătate de grădină. Covăcia era de fapt o prelungire a unei lături a casei, doi pereți de văioage lângă peretele de foc, acoperite cu o streșină de șindrilă cu o ieșitură care se sprijinea pe doi stâlpi subțiri, din lemn de brad. Între acești stâlpi de brad, era o rudă de care se legau caii ce-și așteptau rîndul la potcovit, răbdători și resemnați, mestecînd alene din finul pe care-l puneau stăpîni înaintea lor. Sub streșina de șindrilă mai era o bancă din scindură veche, crăpată, pe care se așezau stăpînii cailor, umplîndu-și pipele cu tutun ieftin din pacă, fumînd alene și schimbînd o vorbă-două cu covaciuc. Înăuntru, în covăcie, lângă peretele din fund stătea cuptorul de cărămidă roșie, cu foalele bătîrnie de piele zbîcîită și peti-cită, nicovală pe un butuc gros de lemn, ciocane și clești, și rafturi de fier prin colțuri, totul negru de funingine.

Șmil Covaciuc era un om scund, vînjos, cu părul negru-smoală tuns scurt, sub șapca soioasă, cu o barbă neagră, încleștă, încadrîndu-i fața muncită. Pielea obrazului era galbenă, tăbăcită, ca pergamentul, brăzdată de riduri adînci, pline de funingine, încît păreau desenate cu tuș de o mînă de maestru. Funinginea nu mai ieșea în voci din aceste riduri, deși Șmil se ducea în fiecare vineri după masă la „mikve”, la baia comunității, unde lua întîi o baie de abur tare, urcîndu-se sus de tot, pe banca cea mai înaltă și lovindu-se nemilos cu mătura, apoi cu trupul curat, se ducea la bazin să se cufunde de trei ori în apă peste cap, după care ieșea și cu sufletul curat, ușurat și împăcat. Dar înainte de această cufundare rituală, stînd în apa caldă și tulbură a „mikvei” pînă la piept, mai schimba cîte o vorbă cu alți evrei din sat, interzîndu-se de pine, de copii, de sănătate, de treburile comunității, ale satului, ale țării și ale lumii, apoi închidea gura și ochii, își strîngea nasul cu două degete și se cufunda de trei ori una după alta în apa „mikvei” și se ducea acasă să-și îmbrace hainele de sîrbătoare, ca să întîmpine cum se cuvine ziua de Șabat. Și pînă a doua zi, seara, nu mai exista covăcie, cal, potcoave, ciocan, nicovală, nu mai exista nimic.

Vineri seara, și sîmbătă dimineață, se ducea la sinagoga meseriașilor și îngina rugăciuni pe care le simțea mai mult, fără să le priceapă. Acasă, după masă, moșia în scaun și cînta frînturi de cîntece auzite și neînțelese, că nu apucase să învețe prea multă carte la heider, de mic trebuia să vadă, de aproape, din ce se trăiește. Și asta era una din durerile lui mari, ascunse: cartea, literale, pe care știa să le buchisească, dar nu le înțelegea...

Oamenii din sat îi cunoșteau obiceiurile. Dacă se întîmpla ca potcoava să cadă tocmai în zi de sîmbătă, țăranel aducea calul la fierărie fără să-l strige pe Șmil din casă, îl pri-ponea de ruda de sub streșina covăciei, pu-rîndu-i sacul cu fin înainte și-l lăsa acolo să aștepte singur, și se ducea după treburile lui. Iar calul aștepta cu răbdare mestecînd alene, aștepta să se ivească trei stele pe cerul simliu. Și stăpînul calului privea cerul și număra și el stelele, ca să știe cînd poate să vină după calul gata potcovit.

Pentru că, sîmbătă seara, după ce număra cel puțin trei stele pe cer, Șmil turna șlibovița într-un pahărel, plin-plin, să se mai reverse peste colțul mesei, ca să fie o săptămîină plină, săptămîina ce vine. Rîfca, nevasta lui, aprindea două lumînări pe care le dădea unuia din băieții mai mici, ca să le țină sus, cît mai sus, cu mîna întinsă, ca să fie o săptămîină luminoasă, săptămîina ce vine; iar Șmil lua pahărelul în mîna lui vînjoasă și rostea solemn rugăciunea de despărțire de Șabat, apoi bea jumătate din țuica tare, iar restul din pahar îl turna peste colțul mesei, lua cele două lumînări din mîna băiatului și le stîngea înăbușîndu-le în țuica de pe masă, și lichidul tare se aprindea și ardea cu o lumină albastră, străvezie, luminînd fețele ferice ale celor care stăteau în picioare în jurul mesei: a lui Șmil, a Rîfcai, a celor șapte, sau opt, sau nouă copii, cine mai știe cîți au fost? Și Șmil oînta „Hamavdil”, cîntecul vechi de rîmas bun de la Șabat, ale cărui cuvinte nu prea le înțelegea, dar pe care le auzise și el cîntate tîmpan, de taică-su care le auzise la rîndul lui de la bunicul său, care le auzise de la străbunicul său, și așa mai departe. Și toată casa, Rîfca și fetele și băieții, îi țineau isonul.

Apoi, după ce ultimele tonuri ale cîntecului se risipeau, vraja se împărtășia, totul recădea în obișnuit. Șmil își punea repede hainele de lucru și șorțul de piele în față și trecea în fierărie să potcovească calul lui Gheorghel al Inerezutului, sau al lui Ion al Dăbasului, — recunoștea calul fiecărui om din sat și din satele vecine — Rîfca sufla din foale apăsînd scindura cu piciorul, sau mai degrabă sălînd ritmic un picior pe scindura foalelor. Era o femeie mică, slabă și vioaie, și ea să-și dea mai multă greutate se opinea, parcă juca o tropăie pe lemnul îngust. Și cînd simțea că începe să obosească își mai apăsa cu o mînă genunchiul piciorului cu care călca scindura foalelor.

Și Șmil scorea cu cleștele bucată de fier roșu, o bătea cu ciocanul peste nicovală și rotunjea o potcoavă de toată frumusețea. Așa ca să-i vină cît mai bine, cît mai comod calului...

Și scînteii luminoase zburau în toate părțile...

Covăcia nu este singura meserie a lui Șmil, deși era cea mai principală, din care scoțea pîinea cea de toate zilele. Dar cînd nu era de lucru, de potcovit cai, sau de pus rafturi la roaste vrenei cărute, Șmil ieșea la cîșit fin pe dealurile din jurul satului. Era un coșas cu faimă. Cînd își sculpta în palme și apuca mînerul coasei și pornea să doboare șiruri-șiruri de iarbă, greu să-l ajungă cineva din urmă.

Precum suflatul din foalele covăciei, nu era nici pe departe singura ocupație a nevetei sale, Rîfca. Ba nici măcar din cele mai importante. Pe capul ei mic, legat mereu cu aceeași năframă brună, ieșea de soare, și pe umerii ei slabi, osoși, femeia mai purta o mulțime de griji mai mari și mai mărunte. Dereticatul prin casă, spălătul rușilor, cîrpiul ciorapilor, șaputul și plivitul în grădină, gătitul mîncării pentru bărbat și cei șapte, sau opt copii, cine mai știe cîți erau. Și, mai presus de toate: vaca. Vaca trebuia scărpinată și țesălată, hrănită și mulșă de două ori pe zi. Și laptele, care trebuia dus zilnic în țirgul Sighetului.

Rîfca se scula cu noaptea în cap, înaintea tuturor din casă, făcea locul în vatră, punea oala cu mîncare, fasole ori cartofi, pe plita de fontă, apoi lua traista cu cele două căni de lapte pe umăr și pornea către Sighet. Pe la amiază se întorcea din oraș cu cămile goale și cu ceva bănuți în batoista strîns înodată, găsca mîncarea gata fiartă, nu avea decît s-o împartă fiecăruia în farfurile de tablă și s-o mînceacă sănătos, să le fie de bine.

Așa făcea în fiecare zi de lucru ce-o dădea Domnul pe pămînt.

Nu mai odată lucrurile s-au petrecut altfel și pătania Rîfcai a rămas de atunci de pomîină în sat.

Întro dimineață, era cu cămile de lapte în drum către țirgul Sighetului, cînd deodată femeia covaciului se opri în loc speriată. Și începu să-și scoțosească mîntea. A făcut focul în vatră, de asta era sigură... A pus oala cu apă pe plită, și asta e sigur... Dar nu-și aducea aminte, dacă a pus fasole în apă, sau nu... Acuma, o să sosescă acasă pe la amiază și n-o să aibă ce da de mîncare bărbatului și copiilor. Ce să facă? Cum să dreagă lucrurile?...

Necăjită și frîmîntată, se întîlneste cu Sura-Beile, o vecină care se întorcea acasă, după ce vinduse cîteva ouă în oraș:

— Sura-Beile, dragă, uite așa și așa am pățit, du-te rogu-te la mine acasă și pune un pumn de fasole în oală!

Vecina îi promise și Rîfca porni mai departe liniștită. Dar după cîteva timp, iar o cuprinsese neliniștea. „Sura-Beile nu are altă grijă, decît oala mea?... Pînă ajunge acasă a uitat de ea... Și dacă nu, atunci acasă, prinsă de erburii cu copiii ei, cu găinile ei, o să uite sigur de oala mea, în care fierbe apă chioară...”

Atunci, îi veni înaintea Malke, nevasta băcănului:

— Vai, Malke scumpă, numai Dumnezeu te-a trimis, că uite ce-am pățit... i se plînge nevasta covaciului. Du-te, rogu-te, cum sosești acasă, pune un pumn de fasole în oala mea!

Malke îi făgădui. „Sigur?” — „Sigur!” și Rîfca porni mai departe împăcată. Dar nu pentru multă vreme. „Malke asta, cum sosește acasă, parcă o vîd prinsă de musterii în băcînie, unul cere un chil de sare, altul un litru de ulei, altul o porche de șireturi... O să uite de oala mea în care fierbe apă, fără nimic...”

Atunci, o zări pe Haia a lui Hersh-Leib cărăușul, mîind căruța cu doi cai, către casă:

— Haie, dragă, dacă-l ai pe Dumnezeu în suflet, du-te drept acasă la mine și pune un pumn de fasole în oala de pe vatră!

Haia îi promise, dar după cîteva pași Rîfca se neliniști iar. Haia asta e ca un băiat, — Hersh-Leib nu avea băieți, numai vreo patru fete și fata asta mai mare a lui, și ține locul de zece băieți, — va sosi acasă, va deshăma caii, le va da oavoz, îi va adăpa din găleată, îi va țesăla, apoi va trebui să-și înhame iar repede și să meargă în pădure după lemne... Și în oala ei nenorocită va fierbe mai departe numai apă, fără nici un roșu...”

Și așa nevasta covaciului se mai rugă de vreo două-trei femei din sat.

Pe la ora prînzului, Rîfca sosi într-un suflet acasă din oraș cu cămile goale, cu cîteva hănuți înodată strîns în batoista și cu teama în suflet.

Pe plită oala sfîrșise vîșel, plină pînă la revărsare cu fasole. Și bărbatul și copiii au mîncat în ziua aceea pe săturate, ca niciodată...

Copacii cresc încet, dar iarba crește repede. Și buruienile, și florile cresc repede. Dar parcă nimic nu crește așa de iute ca fetele. N-au pînîniț, răgaz să se uite bine în jur și numai ce vezi că s-au copț, s-au împlinit la trup și-s gata, bune de măritat.

Așa s-a împlinit și cu fetele lui Șmil Covaciuc. Dar n-a fost cu ele nici o problemă. Zestre nu aveau, erusou nu aveau și fetele nu alegeau prea mult, nici pînîniț nu erau pretențioși. Tinerii se zăreau, vorbeau un timp împreună și se luau, în mod firesc, natural, așa cum era natural ca în zori să răsară soa-

rele, sau cînd e înnoiră să cadă ploaia, sau să adie vîntul.

Fata cea mai mare, Sara, s-a dus astfel după un tînar, pe nume Nahum Hershovici, din satul vecin Sarașai, care s-a zăbînt în țiri încercînd fel de fel de munci, de la hamal, la negustor ambulănt de șireturi, apoi a învîțat tînichegria la Sighet și s-au dus să-și caute norocul într-un oraș mare unde lucra la cooperisurile de tablă zincată, sau tablă neagră dată cu miniu roșu, ale caselor înalte, sau fetea jgheburii și țevi de scurgere a apei de ploaie. Cea de a doua fată, Reizel, s-a dus după un băiat din Borsa, fecior de oameni săraci, dar harnici. Tinerii, Reizel și Mendel Șteinberg, au rămas în casa părinților lui, care aveau un cuptor bătrîn în bucătăria unde coceau pîinișoare proaspete în fiecare noapte pe care le vindeau dimineață circumarilor din sat și din satele vecine. Vineri seara puneau oalele de lut cu „ciulent” ale gospodariilor din sat în cuptorul fierbinte, pe care le scoțeau sîmbătă la amiază, calde și rumene. Și astfel, cîștigau și ei o piine modestă de pe o zi pe alta...

Nici lui Șmil, nici Rîfcai, nu le-a venit în gînd să se opună vreunui din aceste căsătorii ale fiicelor lor, nu le-a trecut prin gînd o clipă măcar să vrea pe altcineva de ginere, decît numai pe cel hărăzit lor de către Cel-de-sus.

De aceea, cu atît mai mare a fost umirea tuturor din casă, și din sat, și din satele vecine, cînd la a treia fată, Șmil s-a opus. Și încă cu înverșunare, de care nimeni nu l-ar fi socotit capabil.

Băiatul era din Remeti, tot un sat pe malul Tisei, fiu de gospodari modeste, oameni de treabă. Adevărat, tînarul nu avea încă nici

MARC CHAGALL: Evreii cu lulav

o meserie precisă, dar nici ceilalți gineri ai lui Șmil nu aveau cînd s-au căsătorit, apoi au știut să-și facă un rost în viață, cît de cît. Nu era așa baul. Haim al lui Moise-Iank din Remeti era doar un băiat bun, inimos, harnic, săritor la treabă, priceput în toate, și la spălat și la dres lucrurile din casă, și la livada cu meri, și la tăiat mere, într-un cuvînt un băiat „de kiduş și de havdala” cum se spune. Și pe deasupra, mai era și frumos, înalt și voinic ca un brădud.

Dar Șmil Covaciuc nu vroia să audă de el. În ruptul capului nu voia să audă. Și s-a aflat repede motivul: pentru Hanelv vroia un om cu carte, un om învățat, un „talmid hohem”. Dacă el nu apucase să învețe carte, măcar unul din ginerii lui să fie om învățat. Și, cu care fată poate el spera să ajungă asta, dacă nu cu Hanelv?

Intr-adevăr, Hana, era cea mai frumoasă dintre fetele lui. Svetlă, cu ochi negri, sprîncene arcuite, păr negru, bogat și ondulat. Nici despre tînarul pretendent nu se putea spune că nu știe nimic. Haim al lui Moise-Iank apucase și el să învețe ceva pe la „heider”, la școala evrească din Remeti, puțin „humes și Rași”, — Toră și comentarii — dar ce-i adăvărat e adevărat, din cărțile acelea mari, cu litere mărunte la margine, din „ghemara și tosafor”, nu știa o iotă.

Tinerii se iubeau și erau tare nenorociți. Se întîneau pe ascuns, pe la capătul grădinilor, umblau ziua în amiază mare ca lună-nor, cu fața galbenă și privirea rătăcită. Și-au pierdut pofta de mîncare, de lucru, și de viață. Trebuia făcut ceva. Așa că, pe ascuns, părinții băiatului se consfățuiră cu Rîfca, mama fetei, și cu alte nemuriri din cele două sate și hotărîră să predea cazul lui Reb Moshe Sadchenul din Sighet. Să încerce el să-l convingă pe încăpătînatul Șmil să facă ceva, pentru numele lui Dumnezeu, că de nu, nimeni

Lapa e un sat din Maramureș la cîteva kilometri de Sighet. Are cîteva sute de fumuri, case care se întind de jos, din locul numit Valea Hotarului, sau Ciardam sau Chebilțe, de pe malul rîului Tisa, care aici curge larg și domol făcînd un loc bun de marginea unei cărări în sus, pe dealuri, pînă la locurile numite Grui, și Sihei, și Meia, răslețîndu-se apoi la marginea pădurilor de brad și de stejar.

Pesemne că tocmai această așezare a satului a făcut ca ocupația oamenilor săi, să fie atît de variată. Erau aici plugari și cărășii, păstori și țîrgoveți, tăietori de lemne și lucrători de ocazie, și cîte și mai cîte indelctniciri datorate apropierii de oraș, de apa Tisei și de pădure totodată.

Vineri seara, de pildă, acostau aici la malul Tisei plutașii evrei, veniți de la exploatarea de busteni din Poienile de-sub-Munte, și de la Ruscova, și Petrova și Leordina; și legau plutele cu niște funii groase, de coturi de sălci noduroase de la marginea apei și se duceau să-și petreacă sîmbăta într-o familie de hangii de ocazie, unde găsceau găzduire ieftină, sau chiar fără nici o plată. Vineri seara și sîmbătă dimineață își murmurau și ei domol și monoton rugăciunile, împreună cu toată obștea în sinagoga-meseriașilor, apoi către seară, în aceeași sinagoga, la capătul unei mese lungi ronțănoasă și ei o coadă uscată de hering cu un colțuc de „koileci”, spîrgeau nucii, sorbeau șlibovița tare și înginau cîntece vechi, fără cuvinte, la această masă de „șalesides”, a treia de sîmbătă, oferită de vreunul din epitropii sinagogii. Iară seara, după ruga grăbită de „maariv” și „havdala”, cîntecul de despărțire de regina-Sabat, cînd se puteau zări limpede cel puțin trei stele pe cerul simliu, plutașii evrei reveneau la mal, dădău mîna cu plutașii români, — veniți și ei din sus de pe la Leordina, și Petrova, și Poienile-de-sub-Munte, care-și acostau plutele, legîndu-le funii groase de aceleși cioturi noduroase de sălci și se duceau să-și petreacă duminica în sat, — dezlegau plutele și-și vedeau de drum mai departe, pe Tisa în jos...

În locul numit Ciarda, sau Chebilțe, în valea dintre Tisa și deal, de-a lungul soselei, trăiau și o sută douăzeci de familii de evrei, care-și scoțeau pîinea, nu întodeuna cea de toate zilele, din cine ar mai putea spune cîte ocupații și din te miri ce: cîteva tăietori de lemne, un căruțaș cu un cal și doi cu doi cai la căruță, cinci hamali cu mîmile, care-și legau în fiecare disdedimineață un sac gros de-a curmezișul pe piept și pe spate, și se duceau la țampa gării din Sighet să descarce sacii cu făină, sau lemne de foc, sau lăzi, sau ce se găsea de descărcaț și de încărcat în vagoane; alți trei hamali cu cărucioare de mină, duceau acasă cumpărăturile gospodinelor din piața orașului; alții erau căuătorii de lucru, sau căuătorii de pîine pur și simplu, oameni pribegi care plecau duminică cu traista goală la drum și se întorceau vineri cu resturi de pîine uscată și cu punga mai mult sau mai puțin plină de monede găurite, ușoare plumbucii, din care patru, sau cel puțin două făceau un leu; vreo cinci-șase erau samsari de vite, care nădădeau și răgușeau în zilele de țîrg, apoi mai erau patru băcani, trei măclari, doi pantofari, doi croitorii-petecari, doi timplari și un fierar.

Ei bine, tocmai despre acest fierar-potcovar vreau să vă povestesc aici, despre Șmil Covaciuc, cum i se spunea, că nimeni din sat nu prea își mai aducea aminte de numele lui de familie, și despre Rîfca, nevasta lui, vreau să povestesc, și cîte ceva despre copiii lor, de care nimeni nu știa precis cîți erau, că veneau pe lume și creșteau ca iarba pămîntului, ca buruienile și ca florile...

nu mai poate face nimic în treaba asta și se nenorocire...

Reb Motl-şadhen era într-adevăr un mijlocitor de profesie cu un renume bine meritat. Era mic, cocoşat și chior de ochiul stâng, cu o barbă ascuțită de un roșu aprins, dar avea o gură ca pe roate bine unse și o minte care găia nu altevea; nu găseau ce să-i răspundă, pentru că todeauna îți dădea dreptate și, totuși, pină la urmă te trezeai că pe-a lui rămintea... Se spunea despre el, mai în glumă, mai în serios, că cele mai grele căsătorii, după ce nu fost chiar hotărâte în cer, erau predate lui pentru rezolvare, aici pe pământ.

Reb Motl-şadhen veni într-o seară să stea de vorbă cu Şmil Covaciul. Stăteau la masă și sorbeau dintr-un pahărel de şlibovită tare.

— E un băiat bun, cuminte — începu şadhenul.

- Da.
- E harnic, muncitor.
- Da! Nimeni nu zice că nu.
- Familie de oameni cumsecade.
- Da, nimic de zis.

— Atunci, ce ai împotriva lui? — izbucni reb Motl-şadhen minios.

— Nu ştie carte!

— Cum, nu ştie? Ce, nu ştie? și de unde știi tu, reb Şmil, că el nu ştie carte? — se burzului reb Motl.

— Nu zic, poate puțin, „humes și Raş” ştie, dar din cărțile acelea mari, nu ştie! „Ghemura” nu ştie! „Ştoifes” nu ştie!

— Vai, vai, vai — clătină şadhenul din cap. — Mare păcat să vorbești de rău pe cineva, așa fără nici o vină...

— Cum păcat? Cum fără vină? — Se sperie Şmil Covaciul.

— Așa, fiindcă el e băiat modest și nu arată, și nu se fălește... Ce, ai văzut scris pe nasul lui ce ştie și ce nu ştie?... Dar dacă eu, reb Motl-şadhen, îți spun că ştie să învețe și din „ghemara” și din „ştoifes”? Și dacă o să vină el aici și o să-ți citească o pagină din Talmud-Bavli, ce ai să spui atunci?

— Atunci... atunci... o să văd... o să vedem... — bolborosi Şmil evaziv și-l privi neîncrezător, ca pe unul care glumește desigur.

Dar reb Motl se ridică, parcă jignit în persoana lui, și zise pe un ton aspru, autoritar:

— Apoi află, reb Şmil, că săprămfna viitoare, joi seara vin cu Haim al lui Moise-Iankl, și aici la tine în casă, la masa aceeași în fața ta, o să-ți citească o foaie de Talmud...

Zis și făcut. Şadhenul — care nu era un om gol și buchiea el însuși destul de bine din cărțile acelea mari, cu litere mărunte la margini — îl luă acasă la el pe tânărul Haim. Ales un pasaj frumos din Talmud, din Tractatul „Sabat”, și se apucă să-l învețe și citească și să traducă: „Tanu Rabanan... ne-au învățat înțelepții noștri... „hădan et haveru lekaf zehut, danim oto bizhut” — cel ce judecă pe semenul său spre bine, și el va fi judecat spre bine...

Tânărul a venit de câteva ori la şadhen, avea cap bun, dar se și străduia, vite de tot, și ca are de pierdut și ce de câștigat. Și săptămîna următoare, joi seara, s-au întâlnit în casa lui Şmil Covaciul, reb Motl-şadhen cu o „ghemara” mare subsoară, urmat de Haim al lui Moise-Iankl din Remeți.

Lumina lămpii atîrnată de grinda din tavan, cădea pe fața de masă albă, sărbătoriească, pusă de Rifca. În jurul mesei, luară loc pe laviță, reb Motl-şadhen, tânărul Haim și Şmil Covaciul. Rifca stătea în penumbra, lângă vatră. În jurul ei copiii sedeau tăcuți, în rînd, pe vatra proaspăt văruită, iar Hanele stătea ascunsă în spatele mătăci-ar, cu ochii umed de emoție și bolborosind fără glas, numai din buze, o rugă de ea compusă în gînd.

Reb Motl-şadhen puse solemn ghemara ca mare în fața rinărului, acesta o deschise și obrazul lui Motl se făcu alb ca varul de spaimă... Cum a putut face așa ceva? În locul Tractatului „Sabat”, adusesse un altul, și încă Tractatul „Ghitin” adică despre divorț... Semn rău... Acum, gata, totu-i pierdut! Pentru prima oară în viața, el, Motl-şadhen, a dat chix și numai din vina lui. Așa o prostie, așa o neglijență. Să te dai cu capul de pereți, nu alta...

Dar rinărul, după ce-i aruncă o privire fugăre, lăsă ochii pe cartea deschisă și începu cu un glas limpede, cîntat, urmînd din ochi rîndurile, de parcă ar citi:

„Tanu Rabanan” — ne învăț înțelepții noștri, „hădan et haveru lekaf zehut” — cel ce judecă pe semenul său spre bine, „danim oto lezehut” — va fi și el judecat spre bine...

— Ce băiat bun! — răsulă reb Motl ușurat — A învățat pasajul pe de rost, cuvînt cu cuvînt!

Și şadhenul hotărî în gînd:

— Merită să fie fericit.

Tânărul zicea mai departe, pe un ton grav, serios, fără să-și ridice ochii din cartea cea mare:

„...umaase beađ chad” — și se povesteste de un om, care a coborît din Galilul de sus și s-a băgat slugă la un stăpîn în sud, pe timp de trei ani. În ajunul zilei Iertării, i-a spus stăpînului: Dă-mi plata ce mi se cuvine și m-oi duce să-mi hrănesc nevasta și copiii. I-a zis stăpînul: N-am bani. A zis omul: Dă-mi fructe! I-a zis: N-am. A spus lucrătorul: Dă-mi pămînt! — N-am. — Dă-mi vite! — N-am! — Atunci dă-mi perine și

saltele! — N-am!... Lucrătorul n-a mai zis nimic. Și-a luat omul nețele în spinare, „vehalah lebito, befahei nefes” — și a plecat acasă cu sufletul amărît, plin de tristețe...

În odaie era o liniște adîncă. Şmil Covaciul asculta cu ochi mari, uimiți.

Tânărul continuă:

„...le-ahar harehgel” — după sărbătoare, luă stăpînul plata cuvenită omului în mînă, și mai luă cu el povară de trei măgari, unul cu mîncare, unul cu băutura și unul cu tot felul de fructe dulci și s-a dus la casa lucrătorului.

După ce au mîncat și au băut, i-a spus: Cînd mi-ai zis: dă-mi plata mea! și eu ți-am spus: nu am bani cu ce m-ai bănuit? — Mi-am zis: poate marfa ieftină ți-a fost oferită și ai dat banii pe ea... și cînd mi-ai spus: dă-mi vite! și eu ți-am zis: nu am vite! Cu ce m-ai bănuit? — Mi-am zis, poate le-ai dat zălog pe mina altora. — Cînd mi-ai zis: dă-mi pămînt! și eu ți-am spus: n-am pămînt: cu ce m-ai bănuit? — Mi-am zis: poate l-ai dat în arendă pe mina altora.

— Și cînd ți-am spus: n-am fructe cu ce m-ai bănuit? — Mi-am zis: poate nu sînt încă beciuite... Și cînd ți-am spus: n-am perine și saltele, cum m-ai judecat? — Mi-am zis: poate și-a închinat tot avuțul Cerului... I-a zis atunci stăpînul „Haavoda! Kah haia!” Pe tot ce-i sfîm, așa a fost! Am făcut legămînt pentru toată averea mea, dar pînă la pînă mea Hirkanos, care nu vrea să învețe Toră... Și cînd am venit la prietenii mei din Neghev, în ajun de lom Kipur, în ajunul zilei Iertării m-au dezlețat de toate promisiunile... Iară tu, omule, precum spre bine m-ai judecat, și Domnul se va judeca spre bine.

Şmil Covaciul stătea nemîncat pe scaun și-l privea. Îl privea cu ochi mari, umezi, și asculta vorbele acelea înțelepte din cartea străbunilor. Și ar mai fi stat să asculte mult, zile și nopți în șir, ar fi stat să asculte, dar tînarul terminase. Și închise încet cartea cea mare.

Într-un tîrziu, ștergîndu-și ochii cu mineca haină, Şmil Covaciul zise:

— Apoi, dacă... dacă știe, știe...

Atîta a spus.

Și nu trecură nici șapte săptămîni și se făcu nunta.

Și astfel, încă o căsnicie hotărîtă acolo sus, în cer, și dată în grija lui reb Motl-şadhen, se împlinise aici, pe pămînt...

Şmil Covaciul s-a născut în satul lapa, chiar în locul numit Valea Hotarului, sau Ciarda, sau Chebițe, și și-a trăit toată viața în aceste locuri, între valea Tisei și pădurile din dealurile Griutului și Siheiului. Nu a călătorit în viața lui decît pe jos sau cu căruța, pînă în satele de prinprejur din Maramureș. Cel mai lung drum al său a fost pînă la Borșa, unde s-a dus odată cu căruța pînă cu enoriași, să asculte predică de Sabat-Hagadol, de simbăta mare, a unui rabin pribeg cu faimă, și venise acasă plin de bunătate și căință pentru păcate neomise, iar cel mai mare oraș pe care l-a văzut, era Sighetul cu cele câteva case cu etaj din centru și numai două clădiri cu două etaje...

Și iată că acum, cînd se apropia de vîrsta de cincizeci de ani, trebuia să se frămînte, să se gîndească la o călătorie lungă, lungă, în neocunoscut...

Lucrurile s-au întimplat așa, că după ce tinerii Hanele fata lui cea de a treia și cea mai frumoasă, și Haim al lui Moise-Iankl din Remeți, s-au luat după examen de poimînă, au stat cum era obiceiul „oif kest” adică pe mîncare, vreo cîteva luni la Şmil Covaciul în casă, apoi alte cîteva luni la părinții băiatului, la Remete. Apoi, trebuiau să-și caute un rost. Și ce rost puteau să-și găsească în casele părinților lor, și așa îngheșute de guri de copii și de brațe de prisos?

Atunci sosi o scrisoare de la Sara, sora mai mare a lui Hanele, nevasta tinichigului. Îi chema pe cei doi tineri la ea. În orașul acela mare, o să învețe vreo meserie și o să-și găsească ceva de lucru.

Așa s-a întimplat. Și acum amîndouă fetele scriau părinților, de două-trei ori pe an, de sărbători, serisoare stereotipe, banale: „Dragii părinți, să ne trăiți pînă la o sută douăzeci de ani! Noi sîntem bine, sănătoși, ceea ce dorim să auzim și despre voi, și fraților, și surorile noastre”... și așa mai departe.

Dar în ultimul timp rînduri noi se strecurară în scrisorile lor. În deosebi Hanele, care-și iubea și mai mult tatăl, mai ales după întîmplarea cu „ghemara” din noaptea aceea, începuse să-i cheme tot mai insistent să vină să stea și ei în orașul lor mare. Ea știe, știe că, cît de grea e viața acolo în sat, nu vrea, ferească Dumnezeu! ca tatăl ei să-și slăsească puterile potcovind caii și mătăci-ar cîndin laptele în oraș... Acolo, în orașul cel mare, sînt și mari posibilități. Viața e oricum mai comodă și copiii, frații ei, vor putea învăța carte — și-și vor putea face mai ușor un rost... Știa fava, cu ce să-l ia pe tăică-su!

La început, Şmil Covaciul nici n-a vrut să audă, izgonea din gînd această idee, ca pe o muscă supărătoare care-și biziește la ureche. Dar cu timpul, începu să-l frămînte. Mai ales că viața devenise între timp chiar mai grea decît o știa fata lui, Hanele. Tăiatul lemnelor în pădure s-a mai încetinit, carele mergeau mai

rar, rafturile roților se toceau mai încet. Și potcoavele cailor se toceau mai încet și cădeau mai rar. Şmil stătea de multe ori, sub streșina covăciei, rezemat de stîlpul de brad și aștepta ore întregi, privind în gol, ca cărbunele suins în vatră și cu foalele tăcute, fără respirație. Apoi, și iarba se rărise și vaoa slăbise și dădea mai puțin lapte.

Și astfel, cînd sosi o scrisoare de la Hanele, în care după formula obișnuită „Dragii părinți, pînă la o sută douăzeci de ani!” ea mai scrisese: „poate ar fi bine ca tata să vină înții să vadă cum e pe aici și dacă o să-i placă, o să vă aducă pe toți...” aceste gînduri găsiră ogorul arat, răscolit, pregătit. Toată noaptea aceea Şmil Covaciul nu putut dormi, nici Rifca nu închise un ochi și către dimineață, femeia îi spuse pe tonul cel mai firesc:

— Într-adevăr, de ce n-ai merge să vezi, Şmil?

— „Folg mi-h a veig!” — izbucni soțul — Parcă ar fi vorba să merg la Dragomirești, sau la Borșa, sau să mă reped pînă la Sighet...

Dar se vedea că nu-i deloc convins.

Și într-o zi de primăvară însorită, — era o zi obișnuită, de lucru, — îmbrăcați în hainele de sărbătoare, cu pardesul său lung, cenușiu, bine periat și pălăria neagră cu borurile largi în cap, cu o traisă țărănească în mînă, în care erau hainele sale de lucru și merinde, o pită de mălai, ceapă, niște pastramă, — Şmil Covaciul părăsi satul...

Sătenii întîlnii în cale îi strîngeau mîinile, urîndu-i drum bun. Rifca și copiii îl conduseră pînă la capătul satului, pînă la podul de lemn din locul unde riul Iza se varsă în Tisa. Acolo, Şmil Covaciul, își sărută nevasta, își sărută pe fînd copiii și plecă.

Femeia, înconjurată de copii tăcuți, stătu încă mult timp în mijlocul drumului, lîngă pod, privind cum dispăre silueta omului în cotitura cărării ce ducea la gara din Sighet. Abia atunci își dădu seama că ochii îi sînt umezi. Și-a sters cu un capăt al șorțului și spuse încet:

— Haideti-acasă, copii!

Trecu o lună, trecură două, trecură trei și de la Şmil nici o veste. Nu știa nici satul, nu știa nici Rifca dacă vine înapoi, ori nu mai vine. Dacă vor pleca cu toții, ori nu vor pleca. Ba unele vecine, ca Sura-Beile, crescătoare de găini, ca Malke, nevasta băcanului, și alte femei din sat, începură să-i arunce Rifcăi priviri ascunse, pline de mîdă, și scăpau oftături adînci, după ce treceau pe lîngă ea... Începură s-o socotească aproape ca pe o „aguna”, o femeie care și-a pierdut bărbatul, dar nu și l-a pierdut cu adevărat... Care are bărbat și totuși, nu-l are... Nenorocită situație...

Altminteri, în casă, nimic nu se schimbă. Rifca mergea în fiecare dimineață cu cămile cu lapte în oraș, copiii mînceau și creșteau ca și înainte, și ajutau care pe undă, în casă și în ogradă. Numai vatra din covăcia lui Şmil era stînsă, foalele nu suflau, nu auzea zgometul ciocanului pe nicovală și nici un cal nu-și aștepta rîndul, prionit de fuad, mestecînd alene din brațul de fîn pus în rața lui.

Trecură astfel cîte știe cîte luni, cînd tot într-o zi obișnuită de lucru, — numai că acum era toamna, și ploaia — Şmil Covaciul apără pe ulița satului. Era îmbrăcat tot așa cum plecase, în pardesul său lung, cenușiu, cu pălăria neagră cu boruri largi în cap, numai că în loc de cartou lustruit în mînă și o umbrelă subsoară. Cădea o ploaie mărunță, deasă, plumburie, și Şmil ținea umbrela sub braț. Nici prin gînd nu-i trecea s-o deschidă.

Cum îl zăriră sătenii, bărbați, femei, copii, se adunară în jurul lui, în ploaie, în mijlocul uliței, să-i dea binețe, să-l întrebe cum a fost acolo? Ce a văzut? Ce a făcut?

Și Şmil Covaciul, fără să se ducă înții acasă, se prinse de vorbă. Fața lui cu pielea tăbăcită cea pergamentul, cu ridurile adînci pline de funingine care nu mai ieșea în vîci, avea acum o expresie ușor ironică și îngăduitoare, ca a unui om care văzuse multe, și judeca omenirea în taină, și-i trecea cu vederea multe...

Da, orașul în care a fost e într-adevăr mare. Sighetul e un sat mic pe lîngă el. Și oamenii

sînt acolo mai altfel, mai ciudați, aleargă neburnete, ca să trăiască cîți mai comod... Închipuți-vă, noi mergem kilometri pe jos, și pînă la Dragomirești, și la Petrova, și Leordina, și pînă mai departe, iară ei ca să facă cinci sute de pași, așteaptă un sfert de ceas tramvaiul, un vagon din acelea care merge fără cai și fără locomotivă. Numai așa, pe șine... Noi urcăm dealul Siheiului, și Griutului, și mai sus, tot pe jos, dar ei ca să urce la casa lor care-i la etaj, ca sînt multe case acolo puse una peste alta, se bagă într-o cușcă mică, apasă un bumb și toată camera cu oameni, cu pachete, cu tot, se ridică în sus, repede-repede, că mi se făcea ur-gol în stomac, și todeauna mi-a fost frică să nu cumva să se strice cușca aceea și să mă pomense zburînd cu ea drept în cer... Dar pînă la urmă, te obișnuiești. Cu multe se obișnuiește omul...

Copiii ce mai fac? Fetele sale, Sara și Hanele cea frumoasă? Mulțam, bine. Soțul Sarei, Nahum, lucră la acoperșurile caselor, bate tabla, face streșeni și țevi de scurgere a apei și cîștigă destul de bine. Hanele și Haim al lui Moise-Iankl, calcă cravate. Așa! Asta-i munca lor. Închipuți-vă, mai aduc și acasă cravate de călcat. N-aș fi crezut niciodată, să fie nevoie de atîtea cravate! Se simțea din vorba lui, că Şmil consideră toată meseria asta ca ceva inutil. Dar însăși cravata e inutilă... Dar, sădă Domnului, își cîștigă cinstit pîinea cea de toate zilele.

Dar el, Şmil, de ce n-a rămas acolo? De ce nu-și duce pe ai săi? Pe fața brăzdată de riduri pline de funingine a lui Şmil, trecu un nor și tonul deveni grav, serios. De ce? De ce? Apoi, rot tîmpul cîi a stat acolo a umblat pe străzi, a colîndat toate bulevardele și ulițele cele mai mici ale orașului acela mare și nicăieri nu a văzut un covăcie ca a lui... Și nici vreo căruță cu caii... Ce să facă într-un loc unde nu-s cai și nu-i covăcie?...

Tot ploaia, o ploaie înecată, mărunță și deasă ca plumbul. Și Şmil cu valiza în mînă și umbrela strînsă subsoară, porni către casă, să zică bun soșit nevetei și să sărute fruntea ciocanului.

Încă în ziua aceea, după amiază, cițiva cai stăteau prionitii în fața covăciei, mestecînd alene niște fere uscate de fîn, în timp ce înăuntru Rifca sufla în foale, apăsînd scindura cu un picior. Ca să-și dea mai multă greutate, împingea cu o mînă genunchiul piciorului; cu care călca scindura foalelor. Jarul clepa fierbinte. Iar Şmil scotea cu cleștele bucată de fier roșu, o pune pe nicovală, o bătea cu ciocanul și rotungea o potcoavă de toată frumusețea. Așa ca să-i vină bine calului...

Și scinteii luminoase săreau în toate părțile...

În zorii zilei de mai a anului 1944, satul a fost înconjurat de jandarmi înalți, spătoși și mistăcioși, înarmați cu puști mitraliere, ca pentru niște răufăcători extrem de periculoși. Evreii au fost adunați din cele o sută douăzeci de case și înghesuți în sinagoga meseriașilor, unde au stat ghemuți cu genunchii la gură pe podea, pe bănci, toată noaptea, iar a doua zi dimineața au fost duși la rampa gării din Sighet, încărcăți în vagoane de marfă cu ferestrele bătute în scinduri și sîrmă ghimpată, și lacăte grele la uși și expediți la Auschwitz.

Între ei, era și Şmil Covaciul, cu Rifca, nevasta lui, și copiii din casă. Şmil era îmbrăcat în hainele de sărbătoare, cu pardesul lung, cenușiu, bine periat, cu pălăria neagră cu boruri largi în cap și cu umbrela în dar de la Hanele, fata lui cea mai frumoasă, sub braț. Era alb. Încăruntăse peste noapte în sinagogă, fața îi era ca varul, cu ridurile tot pline de funingine care nu mai ieșea, deși în fiecare vinori făcuse baie de abur, apoi se cufundase în apa mikvei de trei ori. Arăta într-adevăr ca un desen în tuș negru, făcut de o mînă de maeștru pe hirtie albă, crețată...

AFORISMELE LUI MAIMONIDE ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Sub egida lui Yeshiva University din New York a apărut în traducere engleză volumul cuprinzând aforismele medicale ale eruditului talmudist din evul mediu Moșe Maimonide (Ramban). Scrise în limba arabă, aforismele au apărut în secolul al XII-lea. Manuscrisul original să păstrează la biblioteca Gotha

EVREII DIN CANADA

După datele cele mai recente, în Canada trăiesc 300000 de evrei. Cea mai mare comunitate se află la Montreal, cu 113000 suflete. Cei mai mică obște, numărând doar 20 de membri, se află în localitatea Prince Edward Island.

...ȘI DIN RHODESIA

În Rhodesia trăiesc actualmente 5600 de evrei. Ei sînt concentrați în orașele Bulawayo și Salisbury. Cei mai mulți dintre ei sînt originari din Anglia și Africa de Sud.

ACADEMIA DE ȘTIINȚE EVREIEȘTI DIN AMSTERDAM

Academia de științe iudaice din Amsterdam a intrat în cel de-al treilea an de activitate. Sub auspiciile ei se organizează conferințe, simpozioane, lecții etc. pe diferite teme istorice, religioase, arheologice etc.

CALENDAR BIBLIC

Reluînd firul unei vechi tradiții religioase, Societatea biblică evreiască internațională a alcătuit un calendar pentru studiul cărții sfinte. S-a plecat de la principiul că fiecare credincios studiază zilnic un capitol din Biblie. Calendarul! — alcătuit pentru o perioadă de trei ani — își propune să unifice studiul, asigurînd ca în aceeași zi același capitol să fie studiat de către toți credincioșii, indiferent de locul în care se găsesc.

BORMANN SE AFLĂ ÎN PARAGUAY?

Potrivit declarațiilor ziaristului Zwi Alduby, care se ocupă de mai mulți ani de persoana lui Martin Bormann, locuitorul și secretarul particular al lui Hitler s-ar afla în viață, stabilit într-un ranch în ținutul Parana din Para-

guay, nu departe de granița argentiniană. Bormann ar fi aranjat cu organizația măfiotă locală „Cucchilleros” să-i organizeze un cordon de pază în jurul lui.

Condamnat în contumacie la moarte de către tribunalul internațional de la Nürnberg, Bormann este căutat de poliția vest-germană, care a instituit un premiu însemnat ce va fi acordat celor ce vor contribui la prinderea sa. Se crede că Bormann a reușit să fugă din Berlinul în flăcări în ultimele clipe ale celui de al doilea război mondial, luînd cu sine bani și hirtii de valoare în sumă de peste 500 milioane franci elvețieni. După părerea ziaristului susamintit, acești bani ar explica bunăvoința de care se bucură Bormann în ascunzătoarea sa.

INSTITUT DE STUDII IUDAICE

Sub auspiciile mișcării hasidice Lubavitch, în orașul St. Paul, Minnesota (S.U.A.) a fost deschis un Institut de studii religioase. Cursanților — printre care unii din Africa de

Sud — li se țin prelegeri pe teme biblice, hasidism, rugăciunile mozaice etc.

CASA BIBLIEI DIN IERUSALIM

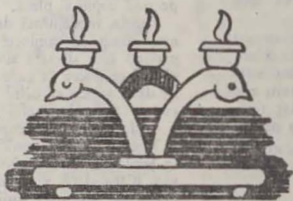
Au fost alcătuite în amănunt planurile pentru crearea unei Case a Bibliei în Ierusalim. Acest lucru a fost adus la cunoștință de către dr. Haim Gvaryahu, președintele societății pentru cercetări biblice din Israel, cu ocazia unei vizite făcute la Londra, în drum spre Upsala, unde a avut loc Conferința biblică internațională. Din declarațiile acestuia rezultă că această Casă a Bibliei urmărește trei obiective: educație, cercetare și expoziții. Va fi un centru pentru studierea Bibliei în Orașul Sfînt; va asigura condiții pentru cercetări la toate nivelurile a istoriei și a influenței exercitate de Cartea cărților și va fi lăcașul unei expoziții biblice permanente care va arăta influența Bibliei asupra civilizației.

Casa Bibliei va fi administrată de un comitet executiv. Autoritatea superioară va fi întrucupată de două organisme: Societatea mondială și societatea israeliană pentru cercetări biblice.

ALIMENTE KAȘER

Mai multe întreprinderi japoneze care intenționează să exporte produse alimentare kașer au cerut autorităților rabinice americane să supravegheze prepararea și ambalarea lor.

Doi rabini, lehuda Bukspan din Los Angeles și dr. Philip Isaac au sosit la Tokio pentru a examina instalațiile fabricilor respective. Cei doi rabini au vizitat între altele o fabrică de brînză, o rafinărie de zahăr și o distilerie de saké. Fabricile japoneze intenționează să exporte produsele lor în Statele Unite, în Europa occidentală și în Israel.

Comunitatea evreiască din Japonia numără doar 500 de suflete, dintre care 400 trăiesc la Tokio și 100 la Kobe. Din această cauză fabricanții japonezi au cerut uniunii comunității ortodoxe din SUA să supravegheze și să elibereze certificatele de kașrut.

DECESUL UNUI ERUDIT AL TOREI

La Tel-Aviv a încetat din viață, în vîrstă de 82 de ani, rabi Reuben Margolioth, un erudit al Torei.

Rabinului Margolioth, i s-a acordat de trei ori premiul Rabi Kook pentru literatură religioasă. El a publicat peste 50 de lucrări în legătură cu Halaha, cu Cabala și cu Hasi-dismul.

DECES

La Bad Wiessee, în Elveția, a murit de curînd, în vîrstă de 77 ani, Ludvig Marcuse scriitor, istoric literar, filozof. Într-una din cărțile sale „Filozofia fericirii”, în care un capitol este intitulat „Dreptul lui Iov la fericire”, el demonstrează că constituția de la Sinai a garantat dreptul la fericire.

COMUNITATEA DE PE INSULA MAJORCA

Pe insula Majorca a fost constituită o comunitate evreiască. De fapt istoria acestei obști este cu mult mai veche căci documentele atestă existența unei comunități evreiești încă în secolul I. î.e.n., pe timpul împăratului Claudius. Fa s-a dezvoltat ocupînd un loc important în domeniul comerțului și meșteșugurilor, chiar și după ocuparea insulei de către mauri, dar a avut apoi de suportat consecințele edictului de exilare din 1492 adoptat de Ferdinand și Isabela. Evreii con-

vertiți au devenit cunoscuți sub numele de Xuetas. Cînd în 1773, Carol al III-lea a anulat acest edict, acordîndu-le egalitatea cu ceilalți locuitori ai insulei, credincioșii Xuetas nu au ținut să beneficieze de acest drept, deoarece întreprinderi ei evoluaseră ca o sectă aparte. Această izolare, descendenții lor o mențin și azi. Unele din riturile lor amintesc de proveniența lor evreiască.

A MURIT DECANUL SCENEI EBRAICE

În Israel a încetat din viață Josua Bertonov, unul din întemeietorii teatrului ebraic Habimah. Defunctul era în vîrstă de 92 de ani. Pînă acum cîțiva ani el apărea pe scenă.

APARIȚIE LITERARĂ

În editura Vallentine, Mitchell (Anglia) a apărut un volum de nuvele al scriitorului Saul Bellow, inspirate din viața evreiască.

UNUL DINTRE DREPȚI

Scriitorul grec Vassilios Krapstis a primit diploma de onoare a institutului Yad Hasehem din Ierusalim, drept recunoaștere a eforturilor depuse în perioada ocupației naziste pentru salvarea evreilor din Grecia. Krapstis era pe atunci funcționar al municipalității din Ianina și a salvat de la deportare mulți dintre cei 1850 de locuitori evrei ai orașului. În timpul războiului au fost exterminați de către naziști 67000 evrei greci.

UN ORAȘ DE ACUM 4500 ANI

La terminarea celui de al șaselea sezon de săpături întreprinse în Negev s-a descoperit un oraș întreg canaanit. Se pot vedea un templu, zidurile cetății și cartiere de locuințe. Săpăturile au scos la iveală că acum 4500 de ani exista planificare în construcția orașelor. S-au găsit cartiere întregi, cu locuințe complete, înzestrate cu unelte de gospodărie.

În curtea templului se afla o piscină rotundă, pavată cu dale de piatră scoasă din munții Hebronului. Piscina este prima de acest fel descoperită pînă acum. S-a găsit de asemenea o statueta reprezentînd un taur și o placă pe care se află gravată imaginea a doi bărbați cu miinile înălțate a rugăciune.

PREMIU LITERAR

Scriitorul ebraic Abba Kovner a primit un premiu literar pentru scrierile sale. El este autorul romanului „Sora mea cea mică” și a altor volume de proză și poezie consacrate martiriului. Experiența sa de luptător în gheto și partizan în mișcarea de rezistență împotriva naziștilor l-a inspirat în activitatea sa poetică

DOCUMENTE VORBITE

Viața comunităților evreiești, holocaustul și rezistența în timpul celui de al doilea război mondial sînt teme de

care se ocupă Departamentul de istorie orală a institutului de cercetări a Universității ebraice din Ierusalim. Colaboratorii departamentului au stat de vorbă cu un mare număr de martori oculari, relatările lor fiind înregistrate pe bandă magnetică. D. Geoffrey Wigner, directorul acestui departament a arătat că se folosește tehnica modernă a benzii magnetice pentru a obține documente vii care dau posibilitatea conservării acestor mărturii. Aceste cercetări care au început în 1960, au drept scop să completeze omisiunile documentelor scrise. De asemenea se știe că în perioada nazistă, mișcarea de rezistență nu era în măsură să redacteze și să păstreze documente scrise. Cercetările acordă o importanță deosebită interviurilor biografice a celor care au jucat un rol marcant în diferite activități publice și care nu au avut posibilitatea să-și scrie memoriile. Materialul cules este redactat și tradus în ebraică. Aceste mărturii istorice sînt puse la dispoziția cercetătorilor și oamenilor de știință.

EVREII DIN FINLANDA

Comunitatea evreiască din Finlanda a luat ființă acum 150 de ani. Ea numără azi 1300 membri, dintre care cea mai mare parte cu domiciliul la Helsinki. Obștea întreține o serie de așezăminte de cult, precum și instituții culturale și sociale. La Helsinki există o bibliotecă evreiască și un cor.

CĂRȚI DESPRE LIMBA IDIȘ

În ultima vreme au apărut în S.U.A. cîteva cărți consacrate limbii idiș. Una dintre ele, scrise de Morris Samuels, înfățișează cititorilor procesul de constituire a acestei limbi, multiple influențe pe care le-a suferit în decursul timpului, particularitățile ei semantice și gramaticale.

CONCERT HASIDIC

La Zürich și Basel a dat concerte rabinul Shlomo Carlebach, care acum cîțiva ani a susținut un recital și la templul coral din București.

Repertoriul rabinului-cîntăreț este alcătuit din cîntece hasidice și folclorice, pe care le execută acompaniindu-se de gitară.

Concertele au fost primite cu mult interes.

